

NAISEN MUUTOS VÄKIVALLATTOMUUTEEN
Demeter-työn merkitys väkivaltaa käyttäneen
naisen muutosprosessissa

Sanni Liukkonen

NAISEN MUUTOS VÄKIVALLATTOMUUTEEN
Demeter-työn merkitys väkivaltaa käyttäneen
naisen muutosprosessissa

Sanni Liukkonen
Opinnäytetyö, kevät 2013
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi AMK

TIIVISTELMÄ

Liukkonen, Sanni. Naisen muutos väkivallattomuuteen. Demeter-työn merkitys väkivaltaa käyttäneen naisen muutosprosessissa. Helsinki, kevät 2013, 82 s., 1 liite.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa Maria Akatemian naisten väkivallan ehkäisytyön, Demeter-työn, vaikutuksista väkivaltaa käyttäneen naisen muutoksessa väkivallattomuuteen. Tavoitteena oli tuoda Demeter-työn asiakkaiden näkökulma esille arvioidessa Demeter-prosessin eri vaiheista saatavaa tukea naisten väkivallan kysymyksissä. Tarve koota yhteen asiakasnäkökulmaa Demeter-työn tarjoamasta tuesta nousi Maria Akatemiasta, joten opinnäytetyö oli työelämälähtöinen.

Aineistona opinnäytetyössä oli puolistrukturoitu kyselylomake, jonka 22 Demeter-työhön osallistunutta naista ovat täyttäneet Demeter-prosessinsa loppuessa. Kyselylomakkeet kuvasivat asiakkaiden näkemyksiä Demeter-työstä saadusta tuesta ja eri työmuotojen tarjoamasta avusta. Kyselylomakkeet olivat Maria Akatemian luomia, ja tämän opinnäytetyön teon alkaessa jo valmiiksi kerättyjä.

Opinnäytetyö toteutettiin arviointitutkimuksen menetelmin realistisen evaluaation ajatusten mukaisesti. Arvioinnissa otettiin huomioon tutkijan oma positio suhteessa Demeter-työhön ja siihen osallistuneisiin naisiin. Aineiston analyysi toteutettiin fenomenologis-hermeneuttisen analyysin perusajatusten mukaan käyttäen apuna sisällön analyysia. Aineiston kvantitatiiviset osat esitettiin suorina jakaumina ja keskilukuina.

Merkittävimmät tulokset olivat Demeter-työhön osallistuneiden naisten ymmärrys vastuunoton välttämättömyydestä sekä muista Demeter-prosessiin osallistuneista naisista saadun tuen tärkeys. Vertaisuus eli vertaisryhmästä saatu tuki oli merkittävin osa Demeter-prosessia, sillä siellä oli mahdollisuus työskennellä muiden naisten kanssa sekä syventää itsetuntemustyöskentelyä. Lisäksi omien väkivaltaimpulssien juurien tiedostaminen, analysointi ja sanoittaminen tukivat naisten muutosprosessia väkivallattomaan elämään.

Demeter-työstä saatu tuki perustuu paljon naisyyhteyden muodostumiseen ja naisena kasvamiseen. Positiivinen kokemus naisryhmästä kasvattaa itsetuntemusta ja auttaa korjaamaan väkivaltaa synnyttäneitä toimintamalleja. Nais erityisyyden ymmärtäminen naisen väkivallan ehkäisytyössä on merkittävää ja sen huomiointi työn jatkuvuuden ja kehittämisen kannalta olennaista.

Asiasanat: arviointitutkimus, lähisuhdeväkivalta, naiskuva, sosiaalinen tuki, sukupuoli-identiteetti

ABSTRACT

Liukkonen, Sanni. Women with abusive tendencies. The forms of support offered in the Demeter Programme.

82 p., 1 appendix. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2013.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services.

Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the study was to raise awareness of the dynamics of women's violence. The aim was also to gain information on how the women participating in the Demeter Programme experienced the support offered.

The data of the study was collected by a questionnaire handed out to women completing their Demeter Programme. A total of 22 questionnaires included information on how the women experienced the different stages of the Demeter Programme and how they described their own process of detaching themselves from violent behavior.

This study was based on the idea of realistic evaluation. A phenomenological-hermeneutic approach was chosen as the method of analysis to emphasize the clients' perspective on the Demeter Programme.

The main results of the study were that women find the support of other women to be the most helpful source of aid. Connecting with other women that are also striving to make a change in their violent behavior appeared to be very effective. In addition to peer support from other women, learning some sense of responsibility was an important factor in breaking free from violent tendencies.

The gender specific approach has proven to be important and effective when dealing with women with abusive tendencies. In the Demeter Programme, allowing women to grow as women or into newly-found womanhood is the key in preventing violence. By understanding the origin of women's abusive behavior it is possible to stop the transmission of violence from generation to generation.

Keywords: domestic violence, gender identity, realistic evaluation, social support, womanhood

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 MARIA AKATEMIAN EHKÄISEVÄ VÄKIVALTATYÖ NAISILLE	8
2.1 Demeter-toiminta.....	8
2.2 Demeter-työ.....	10
2.3 Avoin linja.....	10
2.4 Yksilökeskustelut	11
2.5 Ammatillisesti ohjattu vertaisryhmä	12
3 NAISEN VÄKIVALLAN TAUSTAT	14
3.1 Mitä on väkivalta?.....	14
3.2 Suomalaisen väkivaltakeskustelun taustaa	15
3.3 Lähisuhdeväkivalta.....	17
3.4 Sukupuolierityisyys	18
3.5 Naiskuva ja naiseuden kokemus.....	18
3.6 Sukupolviketju väkivallan taustalla.....	19
3.7 Väkivallan kokemukset lapsuudessa ja suhde vanhempiin.....	20
3.8 Muut väkivallan kokemukset	21
4 AIHEALUEESTA AIEMMIN TEHDYT TUTKIMUKSET	22
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	26
5.1 Tutkimuskysymykset ja tavoitteet.....	26
5.2 Tutkimuksen aineisto	27
5.2.1 Tutkittavan ilmiön esiintymisympäristö aineiston muodostajana	27
5.2.2 Määrällisen aineiston tarkastelua.....	28
5.3 Tutkimusmenetelmä	29
5.3.1 Arviointitutkimuksen taustaa.....	29
5.3.2 Tutkimuksen metodologinen viitekehys.....	29
5.3.3 Menetelmäteoreettinen tausta	30
5.4 Arvioinnin toteutus.....	31
5.5 Monimenetelmällisyys	32
5.6 Aineiston analyysi	32

5.6.1 Laadullisen aineiston analyysi	32
5.6.2 Määrällisen aineiston analyysi	34
5.7 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	34
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	37
6.1 Demeter-työn asiakaspalautteisiin vastanneiden taustat	37
6.2 Avoin linja ensikontaktina oman väkivaltaisuuden kohtaamisessa.....	39
6.3 Yksilökeskustelut oman väkivaltaisuuden tarkastelussa	41
6.4 Vertaisryhmän vaikutukset koettuun muutokseen.....	42
6.4.1 Naiseuden tema ryhmäprosessiin vaikuttavana tekijänä.....	43
6.4.2 Ryhmäprosessin merkittävyys	45
6.5 Muutos väkivallattomuuteen	46
6.6 Demeter-työn jälkeinen tilanne	48
7 YHTEENVETO	50
7.1 Väkivallan väheneminen ja sen yhteys Demeter-työhön	50
7.2 Demeter-työn eri vaiheiden tarjoama tuki	51
7.3 Työn kehittämisen haasteet ja jatkotutkimukset	53
8 POHDINTA	56
LÄHTEET.....	59
LIITE: Demeter-työn palautelomake	65

1 JOHDANTO

Naisten väkivaltaisuus on marginalisoitunut ongelma, jonka tunnistamiseen ja tunnistamiseen ollaan yhteiskunnassa hitaasti heräämässä. Väkivaltainen nainen halutaan usein määritellä tietynlaiseksi, ja naisen väkivallalle halutaan antaa vain yksi kattava määritelmä. Naisen väkivaltaisuus on yhä tabu yhteiskunnassamme, minkä vuoksi väkivallasta puhuminen ja siihen puuttuminen koetaan usein vaikeaksi niin perheiden sisällä kuin ammatillisestikin. Naisten väkivaltaisuudesta pari- ja lähisuhteissa on tehty Suomessa vähän tutkimuksia. On tärkeää tutkia väkivaltaa myös näkökulmasta, jossa tekijä on nainen, ja sitä kautta herättää yhteiskunnan tasolla laajempaa keskustelua naisen väkivallasta. Myös väkivallan tarkastelu väkivaltaa käyttävien naisten näkökulmasta on tärkeää, sillä sen esiin tuominen tuo naisten väkivaltaa aiheena helpommin lähestyttäväksi myös yksittäisille naisille, jotka mahdollisesti kamppailevat omien väkivaltakysymystensä kanssa. Kynnyksen madaltuminen avun hakemisessa väkivaltaiseen käyttäytymiseen on merkittävää niin yhteiskunnan, yhteisöjen kuin yksilöidenkin hyvinvoinnin kannalta.

Maria Akatemiassa toteutetaan ehkäisevää väkivaltatyötä naisille asiantuntijuudella, jolla on pitkät perinteet. Maria Akatemia kutsuu naisen väkivaltaisuuden kysymysten kohtaamiseen keskittyntä toimintaansa Demeter-toiminnaksi. Demeter-toiminta on Raha-automaattiyhdistyksen vuodesta 2003 rahoittamaa väkivallan ehkäisytyötä, ja se on kiinteä osa Maria Akatemian naisen väkivallan ehkäisytyötä. Demeter-toiminnassa oletetaan, että väkivaltaa käyttävä nainen on itse ollut jonkinlaisen väkivallan uhri aiemmin, ja että jokainen väkivallan uhri on mahdollinen väkivallan käyttäjä. Demeter-työllä tähdätään väkivaltakierteen katkaisemiseen ja ennaltaehkäisyyn, ja tämän opin- näytetyön tavoitteena onkin selvittää Demeter-työn vaikutuksia väkivallasta irtautumiseen asiakasnäkökulmasta.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa Maria Akatemialle tutkimuksellista tietoa heidän tuottamansa palvelun tuloksista asiakasnäkökulmasta. Analysoimalla Demeter-prosessiin osallistuneiden naisten antamat kirjalliset palautteet, pysytään arvioimaan työn vaikutuksia muun muassa naisten elämään, ajatteluun sekä käyttäytymiseen. Lisäk-

si tavoitteena on arvioida Demeter-prosessin eri vaiheiden toimivuutta sekä tarjota kehittämideoita Maria Akatemialle heidän tuottamaansa palveluun.

Olen ottanut tarkastelun näkökulmaksi naissukupuolen merkityksen väkivallan kokemisessa, ymmärtämisessä ja teoissa. Naiseuden näkökulman tuominen opinnäytetyöhön ei ollut Maria Akatemian toive, vaan oma mielenkiinnon kohteeni ja itse tärkeänä pitämäni näkökulma. Kokemusten tarkastelu naiseuden näkökulmasta nostaa esiin Demeter-työssä löydettyjä naisen väkivallalle omia erityispiirteitä, ja antaa yhden tavan lähestyä väkivallan tematiikkaa. Demeter-työn vaikutuksia naisten muutoksessa väkivallattomuuteen on tärkeää tarkastella nimenomaan Demeter-prosessin käyneiden naisten kokemusten kautta. Demeter-työn asiakkaiden ajatusten esiintuominen tukee paitsi yhteiskunnallista keskustelua, myös naisten ehkäisevän väkivaltatyön kehittämistä edelleen työyhteisöissä.

2 MARIA AKATEMIAN EHKÄISEVÄ VÄKIVALTATYÖ NAISILLE

Maria Akatemia on perustettu vuonna 2006 aiemmin toimineesta Maria Instituutista. Maria Akatemia on itsenäinen kolmannen sektorin toimija, joka vie eteenpäin vuonna 1984 perustetun Sosiaalipedagogiikan säätiön alkuperäistä ideaa yhteisödynamiikan teoriasta. Yhteisödynamiikan teorian ytimet ovat johtajuudessa sekä liittymisen merkityksessä. (Perheentupa 2010, 14.)

Maria Akatemia ry on voittoa tavoittelematon ihmisten ja yhteisöjen hyvinvoinnin ja sisäisen kasvun keskus, joka korostaa yhteisöllisyyden merkitystä kaikessa työssä. Yhdistyksen tavoitteena on etsiä ja vahvistaa moniarvoisempaa sekä eheämpää ihmiskäsitystä. Maria Akatemian tavoitteena on rakentaa eettisempää ja ihmislähtoisempää toimintatapaa, joka syntyy, kun ihmisen ja yhteisöjen henkistä hyvinvointia ja sisäistä kasvua tuetaan. Vastuullinen tietoisuus itsestään sekä omista vaikutusmahdollisuuksistaan tukee Maria Akatemian näkemyksen mukaan kulttuurin säilymistä monimuotoisena ja elinvoimaisena. (Perheentupa 2010, 14.)

2.1 Demeter-toiminta

Demeter-toiminta on Raha-automaattiyhdistyksen vuodesta 2003 rahoittamaa toimintaa, joka on kiinteä osa Maria Akatemian naisen väkivallan ehkäisytyötä. Tarve väkivaltaisesti käyttäytyvien naisten auttamiseen nähtiin 2000-luvun alussa, jolloin aihe oli vaiettu tabu. Nimi Demeter tulee kreikkalaisesta mytologiasta, jossa Demeter on äitiyden ja hedelmällisyyden jumalatar. Tarun mukaan Demeter menetti tyttärensä Persefonen manalaan, jolloin kaikki maan päällä kuihtui ja kuoli. Äidin ja tyttären kohdattua jälleen maa alkoi taas kukoistaa. Demeter-nimi symboloi tavoitetta auttaa naisia löytämään yhteys itseensä yhdessä muiden naisten kanssa. (Perheentupa 2010, 15, 42.)

Maria Akatemiassa lähdettiin syventymään naisten pahoinvoinnin ilmiöön näkökulmana juuri fyysinen ja henkinen väkivalta sekä se, mikä on omaa ja erityistä naisen tekemälle väkivallalle (Perheentupa 2010, 14–15). Maria Akatemia on ainutlaatuinen naisen väkivaltaisen käyttäytymisen ja sen dynamiikan ymmärtämisen ja ehkäisyn asiantuntija

Suomessa ja muissa Pohjoismaissa. Demeter-toimintaa toteutetaan Helsingissä ja Tampereella sekä osin myös Oulussa.

Demeter-toiminta sisältää sekä asiakkaiden kanssa tehtävän Demeter-työn, että yhteiskunnallisen ja ammatillisen vaikuttamisen, työn kehittämisen ja tutkimisen osa-alueet. Demeter-toiminnalla on näin ollen tavoitteita, jotka sisältävät sekä yhteiskunnallisia että yksilöllisiä tasoja. Yksi toiminnan tavoite on kartoittaa naisen väkivaltaa vallitsevan kulttuurin alla; millainen ongelma-alue naisen väkivalta on, ja millä laajuudella sitä ilmenee. Naisen väkivallan sisäisen dynamiikan tutkiminen ja ymmärtäminen sekä siitä saadun tietotaidon edelleen juurruttaminen ammattilaisten käyttöön on tärkeä Demeter-toiminnan tavoite. Yksilötasolla tavoitteena on esimerkiksi omien väkivaltakysymysten kanssa kamppailevien naisten tavoittaminen. (Perheentupa 2010, 41, 43.)

Demeter-toiminnan taustalla vaikuttavat vahvasti Demeter-työstä syntyneet käsitteet sekä malli naisen väkivallan dynamiikasta. Jotta voidaan ymmärtää Demeter-toiminnan prosesseja ja työskentelytapoja, tulee Demeter-työssä käytetyt keskeiset käsitteet avata taustateoriaksi. Demeter-toiminnan lähtökohta on se, että väkivaltaa käyttävä nainen on itse ollut jonkinlaisen väkivallan uhri aiemmin, yleensä lapsuudessa. Kaikkein keskeisin Demeter-toiminnan käsite on sisäinen käsikirjoitus, joka rakentuu ihmiselle lapsuuden vuorovaikutussuhteista, kokemuksista ja kasvatuksesta sekä myöhemmistä vuorovaikutussuhteista. (Perheentupa 2010, 53.) Sisäinen käsikirjoitus ohjaa sitä, kuinka ihminen toimii, miten hän reagoi, ajattelee tai käsittelee erilaisia asioita. Käsikirjoitus jäsentää tiedostamattomia ja sitä kautta vaikeasti muutettavia tulkintoja, joita tehdään vanhoista, merkittävistä tunnekokemuksista sekä uusista tilanteista. (Perheentupa 2010, 53; Hänninen 1999, 53.)

Perheentupa (2010) nostaa esiin käsitteen Demeter-haava, jolla kuvataan lapsen varhaisen vuorovaikutussuhteiden puuttumista tai vääristymää. Demeter-haava vaikuttaa oleellisesti sisäisen käsikirjoituksen muodostumiseen, sillä se vääristää lapsen ja edelleen aikuisen kykyä olla normaalissa vuorovaikutuksessa, mikä saattaa ilmetä myöhemmin elämässä väkivaltaisena käytöksenä. (Perheentupa 2010, 53–54.)

2.2 Demeter-työ

Demeter-työ on se osa Demeter-toimintaa, jossa työskennellään asiakkaiden kanssa. Demeter-työ on suunnattu naisille, jotka käyttävät tai pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa. Työ tähtää väkivaltakierteen katkaisemiseen ja ennaltaehkäisyyn. Naisen väkivallalle on ominaista havahtuminen väkivaltaisuuden impulsseihin jo ennen konkreettista väkivallan tekoa. Tämän vuoksi Demeter-työhön osallistuu myös naisia, jotka pelkäävät itsensä syntyneitä väkivaltaisia mielitekoja tai ajatuksia, vaikkeivät ne olisikaan aiheuttaneet väkivaltaista käyttäytymistä. (Perheentupa 2010, 43, 73; Lindroos 2012.)

Demeter-työ on asiakkaalle kolmivaiheinen prosessi, joka jakautuu Avoimeen linjaan, yksilökeskusteluihin sekä ammatillisesti ohjattuun vertaisryhmään. Demeter-työn asiakkuuden kesto on jokaiselle naiselle yksilöllinen, mutta keskimääräisesti asiakkaat ovat Demeter-prosessissa puolesta vuodesta vuoteen. Kolmivaiheinen prosessi on asiakkaalle maksuton. Varsinaisen Demeter-prosessin jälkeen asiakkaalle tarjotaan mahdollisuus jatkaa työskentelyä omakustanteisesti tai Kela-rahoitteisesti Maria Akatemian tarjoamassa nais erityisessä psykoterapiassa. (Perheentupa 2010, 15, 17.)

Demeter-työhön liitetään samoja käsitteitä, kuin Demeter-toimintaan. Demeter-haavan ja sisäisen käsikirjoituksen lisäksi Demeter-työssä käsitellään naisen aggressiota. Aggressiota käytetään usein kuvaamaan haastavia tunteita, jotka aiheuttavat haastavaa käyttäytymistä. Demeter-työn käsitteenä aggressio nähdään myös positiivisena, elämän voimaa eteenpäin vievänä asiana. Naisen aggressio on erityislaatuista; nainen tarvitsee aggressiota itsetuntemuksensa työstämiseen sekä oman naiseuden rakentumiseen. (Lindroos 2010, 186.) Aggressio on tärkeää myös oman väkivaltaisuuden tiedostamisessa. Se tukee kasvua ja on sitä kautta myös tärkeä osa naisen muutosprosessia väkivallattomuuteen. Aggressio voi antaa naiselle energiaa löytää omat rajansa sekä muutostehonsa. (Lindroos 2012.)

2.3 Avoin linja

Avoin linja on väkivaltaisuuden apua hakevan naisen ensikosketus Demeter-työhön. Avoin linja naisille, jotka käyttävät tai pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa, avattiin vuonna

2004 pilottihankkeena. Se on ensimmäinen naisen väkivaltaan kohdennettu puhelinpäivystys Suomessa. (Perheentupa 2010, 42, 73.) Asiakkaan Demeter-prosessi alkaa yleensä yhteydenotolla Avoimeen linjaan. Päivystäjä on ammattihenkilö, joka ohjaa soittajan Demeter-työn muihin auttamismuotoihin. Avoin linja on valtakunnallinen tutkimus, joten soittajat ovat eri puolilta Suomea. Avoimen linjan tehtävä on niin kutsuttu emotionaalinen kiinniotto eli antaa apua hakevalle naiselle kokemus nähdä ja kuulla tulemisesta. Tarkoituksena on hahmottaa asiakkaan väkivaltaan liittyviä kysymyksiä sekä tukea jatkotyöskentelyn aloittamisessa. Yhteys Avoimeen linjaan on yleensä se hetki, jolloin nainen tekee sopimuksen väkivaltaisen käyttäytymisen lopettamisesta. (Perheentupa 2010, 74–75.)

Avoimen linjan työskentelyssä näkyy vahvasti kuuleva työote, jolla pyritään antamaan asiakkaalle toivoa sekä kartoittamaan hänen jo olemassa olevia tukiverkostoja ja voimavaroja. Tarkoituksena on myös vastuuttaa nainen omasta väkivaltaisesta toiminnastaan, ja mahdollistaa siirtyminen uhrista vastuunkantajaksi. Kyky ottaa vastuuta omasta toiminnastaan on erittäin oleellista Demeter-prosessin muissa vaiheissa, jolloin asiakas lähtee prosessoimaan omaa väkivaltaisuuttaan ja siihen liittyviä tunteita. (Perheentupa 2010, 73.)

2.4 Yksilökeskustelut

Yksilökeskustelut ovat Demeter-prosessin toinen vaihe. Keskustelujen tarkoituksena on kartoittaa asiakkaan elämäntilannetta: millaisia keinoja asiakkaalla on rajata itseään, millä tasolla hänen jaksamisensa on, ja kuinka kykenevä hän on hallitsemaan vaikeaa elämäntilannettaan. Tavoitteena on lisäksi selvittää sen väkivaltaisen tapahtuman kulkua, joka motivoi naista hakemaan apua. Tärkeää yksilökeskusteluissa on myös jatkaa Avoimen linjan emotionaalista kiinniottoa. Tarkoitus on antaa asiakkaalle kokemus nähdä ja tunnetasolla kohdatuksi tulemisesta sekä vahvistaa naisen kykyä ja halua ottaa vastuuta omasta toiminnastaan. Yksilökeskusteluissa kartoitetaan naisen mahdollisuuksia osallistua ammatillisesti ohjattuun vertaisryhmään, ja jatkotyöskentelyn tukemiseksi yksilökeskusteluja tarjotaan asiakkaalle kolme. Asiakkaille, jotka eivät maantieteellisen välimatkan vuoksi pääse yksilökeskusteluihin, tarjotaan mahdollisuutta yksilöllisiin, terapeutisiin puhelinkeskusteluihin. (Perheentupa 2010, 75–76.) Demeter-työssä

on huomattu, että jotkut naiset ovat niin motivoituneita osallistumaan Demeter-työhön, että ovat tulleet viikoittain Helsingissä järjestettyihin vertaisryhmiin kauempaakin, esimerkiksi Varsinais-Suomesta tai Kymenlaaksosta (Lindroos 2012).

Yksilökeskusteluissa naista autetaan työstämään omaa itsetuntemustaan käymällä läpi elämässä koettuja vaikeita kokemuksia. Väkivaltainen toiminta tai ajatus väkivallan käyttämisestä herättää naisessa monia tunteita, joista yleisimpiä ovat häpeä, syyllisyys ja kontrollin menettämisen pelko. Nämä tunteet voivat horjuttaa itsetuntoa ja käsittelemättöminä aiheuttaa traumatisoitumista ja edelleen väkivaltaista toimintaa. Yksilökeskusteluiden tarkoituksena on tutkia itsessä heränneitä tunteita ja rakentaa omaa minäkuvaa kohtaavassa vuorovaikutuksessa. Olennaista on ottaa vastuuta omasta prosessista ja löytää voimavaroja lisäämään omanarvontuntoa ja arvokkuuden kokemusta. Voimavarojen löytäminen motivoi ottamaan vastuuta itsestä ja omista teoista sekä suhteesta muihin. Itsetuntemustyöskentelyn edetessä nainen siirtyy uhrista oman elämänsä johtajaksi ja vastuunottajaksi. (Perheentupa 2010, 77–78.)

2.5 Ammatillisesti ohjattu vertaisryhmä

Demeter-prosessin kolmas vaihe on ammatillisesti ohjattu vertaisryhmä, joka muodostuu viidestätoista ryhmäkerrasta. Vertaisryhmä kokoontuu kerran viikossa kahdeksi tunniksi kerrallaan. Demeter-työn vertaisryhmät ovat suljettuja ryhmiä, joissa on yleensä kahdeksan naista. Ryhmän tarkoituksena on syventää ja vahvistaa jo aiemmissa prosessin vaiheissa aloitettua itsetuntemustyöskentelyä sekä kasvua. (Perheentupa 2010, 80.) Demeter-työssä on todettu, ettei nainen kykene ottamaan vastuuta toiminnastaan tai aloittamaan muutosprosessia ennen kuin hän on tutustunut omaan sisäiseen käsikirjoitukseensa ja ymmärtää sen merkityksen (Perheentupa 2010, 54). Vertaisryhmän tavoitteena on löytää omasta käsikirjoituksesta ne kohdat, jotka altistavat väkivaltaiselle toiminnalle ja sitä kautta luoda kasvualustaa vastuulliselle muutokselle. Ryhmäkerrat muodostuvat eri teemoista, joilla pyritään syventämään naisen työskentelyä oman sisäisen käsikirjoituksen kanssa. Teemat sisältävät ulottuvuuksia esimerkiksi omasta lapsuudesta, isä- ja äitikuvasta, sosiaalisesta sukupuolesta, vanhemmuudesta sekä naiseudesta. Eri teemat haastavat naisen kohtaamaan itsensä monella eri tasolla sekä toisaalta tuomaan esiin tiedostamatonta. Yksi tärkeä vertaisryhmän tavoite on antaa naisen väkival-

lalle käsitteitä ja auttaa naista sanoittamaan väkivaltaa. (Perheentupa 2010, 80–82.) Vertaisryhmän merkittävyys syntyy tietoisuuden lisäämisestä, vastuun kantamisen oppimisesta sekä kohtaavan vuorovaikutuksen ja emotionaalisen kiinnioton synnyttämästä käsitteiden vääristymien muutoksesta (Perheentupa 2010, 87).

3 NAISEN VÄKIVALLAN TAUSTAT

3.1 Mitä on väkivalta?

Väkivalta ilmenee monimuotoisena, ja se voi ulottua koskemaan kaikkia elämän osa-alueita. Väkivalta jaotellaan usein fyysiseen, henkiseen, seksuaaliseen, taloudelliseen ja hengelliseen osaan. Fyysisen väkivallan osalta on hyvä huomata, että siihen kuuluu aina myös henkistä väkivaltaa. (Salakka 2008, 4.) Missä kulkee väkivallan raja esimerkiksi kasvatuksessa tai parisuhteessa, ja mikä on normaalia ja hyväksyttävää? Lapsen kurittaminen on Suomen lainsäädännön mukaan rikos (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoi-keudesta 8.4.1983/361), ja lähisuhteessa tehty fyysinen väkivalta on syyteoikeuden alainen teko (Rikoslaki 13.5.2011/441). Lisääntynyt keskustelu naisten väkivaltaisuu- den ympärillä on herättänyt tarpeen pohtia väkivaltaisen käyttäytymisen rajoja ja linja-uksia. Lapselle huutaminen tai lapsen uhkailu, puolison nimittely riitatilanteessa tai lap- sen kuullen tai ammattihenkilön osaamisen mitätöiminen arjessa ovat esimerkkejä tilan- teista, joiden raja niin sanotun normaalin ja toisaalta väkivallan välillä on epäselvä. (vrt. Törrönen 2009.) Kun väkivalta halutaan nähdä näinkin monisyisenä ja laajana kokonai- suutena, syntyy siitä väistämättä ristiriitaisia tulkintoja. Se, mikä on väkivaltaa ja mikä normaalia ja yleisesti hyväksyttyä, riippuu siis osin tulkitsijasta.

Väkivallan vaikutukset uhriin, väkivallan käyttäjään ja väkivallan todistajaan ovat hai- tallisia ja usein pitkäkestoisia. Perhe- ja lähisuhdeväkivallalle ominaista on sen toistu- vuus ja arkipäiväistyminen, mikä lisää väkivaltatyön haasteellisuutta. Paitsi toistuminen, myös väkivallan paheneminen on yleistä. Pitkittynyt perheen sisäinen väkivalta saattaa kehittyä käyttäytymismalliksi, joka on pahimmillaan sukupolvistuvaa. (Salakka 2008, 4.) Demeter-toiminnassa on myös todettu sukupolviketjun merkitys naisen tekemään väkivaltaan, mutta sitä katsotaan näkökulmasta, jonka mukaan väkivallan malli ei siirry sellaisenaan sukupolvelta toiselle. Väkivalta voi muuttaa muotoaan siirtyessään suku- polvelta toiselle. Tunneperimä siirtyy sukupolvissa ja saattaa ilmetä erilaisina väkival- lan muotoina ihmisen kohdatessa tilanteita ja tunteita, joita on vaikea käsitellä. (Lind- roos 2012.)

Lähisuhdeväkivallan syntymisen taustalta löytyy usein kyvyttömyys käsitellä omassa elämässä olevia ongelmia ja pettymyksiä. Yleinen tyytymättömyys elämäntilanteeseen sekä selittämätön pahan olon tunne voivat myös olla väkivaltaisen käyttäytymisen taustalla. (Videnoja 2012, 74.)

3.2 Suomalaisen väkivaltakeskustelun taustaa

Suomalaiselle lähisuhdeväkivaltakeskustelulle on tyypillistä ilmiön näkeminen perhekeskeisenä ongelmana. Toisin kuin muissa skandinaavisissa maissa, joissa väkivaltakeskustelu on vahvasti kytkeytynyt kysymyksiin sukupuoleen liittyvästä vallankäytöstä sekä sukupuolten välisestä tasa-arvosta, suomalainen lähestymistapa ei näe väkivaltaisuutta rakenteellisena ongelmana. Suomessa on kuitenkin herätty ajattelumalliin, joka näkee väkivaltailmiössä myös sukupuolistuneen osa-alueen. Lähisuhdeväkivalta ei ole vain miehen naiseen kohdistamaa toimintaa. Sukupuolistuminen tuo parisuhteeseen epäsymmetrisen valtasuhteen, jolloin myös parisuhdeväkivalta tulisi nähdä sukupuolistuneena ongelmana. (Nyqvist 2004, 101–103; Purjo 2012, 8–9.)

Esimerkiksi vuonna 2007 poliisin tietoon tulleista väkivaltarikoksista noin 12 % tapahtui perheiden sisällä. Joka neljännessä näistä tapauksista perheväkivallan uhrina oli mies. (Salmi, Lehti, Sirén, Kivivuori & Aaltonen 2009, 8.) Miehiin kohdistuvaa väkivaltaa tarkastelevassa raportissa (2010) todetaan, että miehet ja naiset kokevat suunnilleen yhtä usein perheväkivaltaa parisuhteissaan (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 17). Jo näistä lukemista voidaan tehdä päätelmä, ettei naisten käyttämä lähisuhdeväkivalta ole marginaalinen ongelma, vaan olemassa oleva, mutta vaiettu ja vakava ilmiö. Demeter-toiminnassa nähdään, ettei naisten ja miesten väkivaltaisuuden vertaileminen ole mielekästä auttamisen ja tuen näkökulmasta. Sen sijaan, että verrataan naisia ja miehiä väkivallantekijöinä, tulisi pohtia niitä keinoja, joilla naisen väkivaltaa voidaan ehkäistä nais erityisestä näkökulmasta ja vastaavasti miesten väkivaltaa mieserityisestä näkökulmasta. Miehen ja naisen näkeminen täydellisinä vastakohtina tukee ja vahvistaa ajattelua sukupuolirooleista perheväkivaltatilanteissa (Kapanen 2005, 88).

Naisen väkivaltaista käyttäytymistä on selitetty muun muassa biologisista lähtökohdista, psykologisilla selitysmalleilla, sosialisatioteorioilla, sosiokulttuurisella näkemyksellä

sekä reaktiivisilla teorioilla. Biologia selittää naisten väkivaltaisuutta aivojen toimintahäiriöillä sekä hormoneilla, esimerkiksi korkealla testosteronipitoisuudella. Psykologiset selitysmallit sekä sosialisatioteoriat näkevät ongelman taustalla kieltämismekanismeja sekä traumoja omassa kasvuhistoriassa, esimerkiksi kiusaamisen. Oppimisteoreettisen lähestymistavan mukaan väkivalta on opittua käyttäytymistä. Lapsi näkee väkivaltaa kotonaan ja jatkaa tätä käyttäytymismallia, jolloin syntyy väkivallan sukupolvinen kierre. Sosiokulttuurinen näkemys taas selittää väkivaltaisen käyttäytymisen johtuvan yksilön ulkopuolisista asioista kuten sosiaalisesta ympäristöstä, sukupuolijärjestelmästä, vuorovaikutuksesta sekä vallitsevan kulttuurin arvoista. Reaktiivisten teorioiden mukaan väkivalta on reaktio paineita aiheuttaviin tekijöihin kuten stressiin, turhautuneisuuteen, loppuun palamiseen ja negatiivisten asioiden kasautumiseen. (Nyqvist 2001, 22–23.)

Kontekstuaalisesti naisten tekemä väkivalta liittyy usein johonkin konfliktitilanteeseen, jossa väkivaltainen käyttäytyminen on spontaani reaktio tilannetekijöihin. Väkivaltatilanteen alku lähtee naisen sisäisestä aggressiivisuudesta, joka aktivoituu konfliktin seurauksena. Parisuhteessa väkivaltaisesti käyttäytyvän miehen väkivaltaisuuden selitetään yleensä johtuvan halusta kontrolloida naista eikä niinkään aggressiivisuuden ja vihan tunteiden patoumien purkautumisesta. (Nyqvist 2001, 117.) Tutkimuksien valossa naiset ja miehet käyttävät molemmat lähisuhteissaan väkivaltaa, mutta omalle sukupuolelleen tyypillisellä tavalla. Väkivallan sukupuolispesifisyys näkyy myös väkivallan tekijän ja uhrin itseymmärryksessä. Väkivaltaa käyttävät naiset kokevat usein syyllisyyttä käytöksestään, kun vastaavasti miehet pyrkivät selittelemään väkivaltaisuuttaan uhrin provoakaatiolla. (Nyqvist 2004, 104–105.)

Naisen väkivaltaisuus kohdistuu usein hänelle läheisiin ihmisiin (Lattu 2008, 169). Lähisuhdeväkivalta on perinteisesti ajateltu olevan osa yksityistä elämänaluetta, eikä ulkopuolisia interventioita ole aina pidetty suotavina. Fyysisen voiman on katsottu kuuluvan miehisisyyteen ja osaksi naisen ja miehen välistä vuorovaikutussuhdetta, jossa miehen käyttämä väkivalta on muuttunut jopa hyväksyttäväksi ja normaaliin miehisisyyteen kuuluvaksi toimintamalliksi. (Kapanen 2005, 88.) Väkivaltaa käyttävä nainen rikkoo perinteisiä naiseuteen liittyviä odotuksia, jolloin väkivaltaisesti käyttäytyvä nainen leimataan hulluksi, hysteriseksi tai jopa koomiseksi (Lattu 2008, 188).

Demeter-työssä on todettu, että naisen omasta väkivaltaisuudesta puhuminen herättää joskus vastustusta yhteiskunnassa myös ammattilaisten että muiden sidosryhmien osalta. Lähisuhdeväkivallan olemassa olo ja sen yleisyys Suomessa ovat olleet tiedossa jo pitkään, mutta aihetta ei ole tutkittu laajasti kuin vasta 1990-luvulta lähtien, mikä kertoo lähisuhdeväkivallan olevan edelleen yhteiskunnassamme tabu. (Ronkainen & Näre 2008, 23, 25.) Tabut liitetään usein pahaan, meistä itsestämme ulkopuolella olevaan erilaisuuteen, joka on esimerkiksi moraalisesti, ideologisesti tai uskonnollisesti vastakainen itselle normaaliksi miellettyyn toimintaan (Laitinen 2009, 8). Tästä näkökulmasta katsottuna voidaan ymmärtää, miksi yhteiskunnassa herää voimakasta vastustusta, kun lähisuhdeväkivallan tematiikkaa nostetaan esille. Tabut liittyvät kuitenkin usein arkisiin paheisiin, joiden kohtaamiseen ihmisillä ei ole välineitä. Tabut ovat ajattomia, ja mitä vaikeammin kohdattavasta asiasta on kyse, sen helpommin aihe tulee sivuutetuksi ja kielletyksi. Tabu syntyy kulttuurisesta sidoksesta sekä arvojen ja moraalin vahvasta vaikutuksesta, joihin yhteiskunnassa kasvetaan ja joista on vaikea oppia pois. (Laitinen 2009, 8–9.) Kun yhteiskunnassa yritetään nostaa esiin keskustelua tabuksi mielletystä asiasta, syntyy vastustusta sekä epätietoisuutta siitä, miksi asiasta täytyy keskustella avoimesti.

3.3 Lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivalta on väkivaltaa, joka kohdistuu väkivallan käyttäjän läheisiin. Tyypillisesti väkivallan kohteena ovat parisuhteissa puoliso tai omat lapset. (Rikoksentorjuntaneuvosto 2011.) Puolisoon kohdistuneesta väkivallasta käytetään myös käsitettä parisuhdeväkivalta, mutta usein käsitteitä lähi- ja parisuhdeväkivalta käytetään synonyymeina kuvaamaan samaa asiaa. Piispan (2005, 45) mukaan parisuhteessa esiintyvälle väkivallalle on tyypillistä, että väkivalta ilmenee useina pieninä väkivallan tekoina eikä niinkään yksittäisinä, selvästi rajattavissa olevina tekoina.

Lähisuhdeväkivalta tulisi Nyqvistin (2004) mukaan ymmärtää osana sukupuolten välistä, epäsymmetristä valtasuhdetta. Väki-valta vallan välineenä tarkoittaa erilaisia tulkintoja miehille ja naisille. Suomalaisessa väkivaltatyössä on tiedostettu sukupuolen merkitys väkivaltaan, eikä sitä pidetä tai hoideta enää sukupuolineutraalina ongelmana. Vahva leima miehistä lähisuhdeväkivallan käyttäjinä syntyi, kun luovuttiin ajattelumallista,

jonka mukaan väkivalta on koko perheen ongelma, eikä tekijää ja uhria tarvitse nimetä. (Nyqvist 2004, 101–102.) Perinteinen ajattelu väkivallan kytkeytymisestä miehisyyteen on osaltaan vaikuttanut siihen, että naisen oma väkivaltaisuus nähdään yhteiskunnassa tabuna. (Videnoja 2012, 73).

3.4 Sukupuolierityisyys

Sukupuolierityisyys on käsite, jota käytetään paljon puhuttaessa Demeter-työn taustalla vaikuttavista prosesseista. Sukupuoli on kiinteä osa ihmisen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista olemusta (Kanerva 2011, 67). Britt-Marie Perheentuvan (2010, 21–22) mukaan sukupuolierityisyyden lähtökohtana on tunnistaa ja tunnustaa mies- ja naissukupuolen eri laadut sekä tukea ihmisen syvintä olemusta. Sukupuolierityisyyden ymmärtäminen osana ihmiskäsitystä synnyttää hyvinvointia. Maria Akatemia on muodostanut oman sukupuolierityisen viitekehyksen, jonka raamien sisällä heidän toimintaansa toteutetaan. Tuon viitekehyksen mukaan kaikilla naisilla on sekä sosiaalinen sukupuoli että univertsaalimpi, kollektiivinen naislaadun ydin. Naislaadun ydin tarkoittaa jokaisessa naisessa synnynnäisesti olevaa tietoa. (Perheentupa 2010, 22, 25, 28.)

Demeter-työssä on todettu, että kun asiakas tiedostaa itsessään sukupuolierityisen identiteetin eri puolia, on väkivaltaisen käyttäytymisen ehkäiseminen ollut vaikuttavampaa. Sukupuolierityisyyttä on, kun huomataan nostaa tietoisesti esiin niitä emotionaalisia ja psyykkisiä erityispiirteitä, joita naissukupuoleen liittyy. Oman sukupuolierityisyyden sisäistäminen tukee kasvua ja toisaalta auttaa irtautumaan nykyajan sukupuolirooleista. (Perheentupa 2010, 23.)

3.5 Naiskuva ja naiseuden kokemus

Jokaisella naisella on subjektiivinen kuva naiseudesta. Se, miten nainen kokee oman naiseutensa, on tulosta siitä, millaisissa oloissa hän on kasvanut. Naisen identiteetti on tulosta ruumiin ja mielen vuorovaikutuksesta, josta syntyvät impulssit, ajatukset sekä kokemistavat ja teot. Miehet ovat psykofyysisesti erilaisia kuin naiset, minkä vuoksi sukupuolten välillä on eroja esimerkiksi kokemusmaailmassa. (Perheentupa 2010, 22.)

Naiskuvan ja naiseuden kokemisen tiedostaminen omassa väkivaltaisessa toiminnassa on aiemmin Demeter-työssä osoittautunut merkittäväksi tekijäksi sekä henkisen että fyysisen väkivallan ehkäisemisessä (Perheentupa 2010, 23). Naiset halutaan helposti nähdä äitihahmoina, jotka hoivaavat ja vaalivat hyvää (Törrönen 2009a, 18). Kapanen (2005) mukaan yleinen näkemys lähisuhdeväkivallasta syntyy kulttuurisesta stereotyyppistä naisista tunteella ja miehistä järjellä ajattelijoina. Naiset ovat miesnäkökulmasta taitavia vallankäyttäjiä, jotka löytävät miehiin tehoavat vallan muodot ja hyödyntävät niitä. Tämä luo kuvaa naisesta verbaalisen vallan käyttäjänä, ja henkinen väkivalta mielletäänkin usein naisten pääasialliseksi väkivallan muodoksi (Kapanen 2005, 80). Naisten väkivaltaan liitetään siis helposti väkivallan psyykkinen puoli, vaikka naiset käyttävät myös fyysistä väkivaltaa.

3.6 Sukupolvi- ja väkivallan taustalla

Suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsee pyrkimys itsenäiseen elämään, jossa pärjätään omillaan. Henkinen ja aineellinen riippuvaisuus muista ihmisistä on kuitenkin tosiasia, joka usein unohtuu yksilökeskeisessä yhteiskunnassa. (Seegercrantz 2009, 15.) Oman haavoittuvuuden kieltäminen on lähtökohtana täydelliseen muista riippumattomuuteen ja pakkoon tulla toimeen omillaan. Toimintamalli, joka ruokkii niin sanotusti sisällä pärjäämistä, aiheuttaa vältteleviä kiintymyssuhteita, joita naiset tiedostamattaan siirtävät sukupolvelta toiselle. (Ronkainen & Näre 2008, 12.)

Suomalainen yhteiskunta on muovautunut niin, ettei perheellä ja muulla suvulla ole enää niin suurta asemaa ja merkitystä yksilöiden elämässä. Lapset kasvavat toimintamalliin, jossa perusturvallisuuden tunne on vähäisempi ja sen myötä ääri-ilmiöt kuten väkivalta yleisempiä. Aidon vuorovaikutuksen ja turvallisuuden tunteen puuttuessa väkivaltaa tulee hyväksyttäväksi ja normaaliksi osaksi yhteiskuntaa. Nuoren identiteetin ja rajojen muodostuminen vaatii vastakkainasettelua vanhempien kanssa, jotta niin kutsuttu uhma tulee käsiteltyä. Auktoriteettien puuttuessa nuori ei pääse kanavoimaan vihaansa, jolloin se saattaa ilmetä väkivaltaisena käyttäytymisenä. (Seegercrantz 2009, 14, 16–17.)

Lapsuudessa koettu vanhempien poissaolevuus tai laiminlyönti vaikuttaa lapsen kehitykseen ja mahdollisesti altistaa lasta vastaavanlaiseseen toimintaan oman lapsen kanssa. Haavoittavaksi koettu lapsuus ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita sitä, että kotona opittu malli siirtyy seuraavalle sukupolvelle. Esimerkiksi samoissa oloissa kasvaneet sisarukset voivat pärjätä elämässään hyvinkin eritavalla. (Haavio-Mannila ym. 2009, 18.) Lastenpsykiatrian professorin Tuula Tammisen mukaan vanhemmuus on malli, joka siirtyy jatkumona seuraavalle sukupolvelle. Jatkumo siirtää yksilöllistä vanhemmuuden mallia uudelle sukupolvelle; luonteva vanhemmuus ja kiintymyksen osoittaminen lapselle kulkevat suvussa. Tammisen mukaan rajat, säännöt ja ohjeet ovat oleellisia asioita, jotka välittyvät sukupolviketjussa eteenpäin. (Uittomäki 2003.) Sukupolviketjussa eteenpäin siirtyvä malli voi myös olla negatiivinen, jolloin lapsi oppii pitämään väkivaltaa normaalina ja siirtää tätä eteenpäin tuleville sukupolville (Palokari 2009, 65–66).

3.7 Väkivallan kokemukset lapsuudessa ja suhde vanhempiin

Perheentuvan (2010, 60) mukaan vääristynyt äitisuhte, jossa lapsi on olemassa tyydyttääkseen äitinsä tarpeet, synnyttää lapsen raivon ja äidistä eriytymiseen tarvittavan vihan kanavoimisen itseän. Aikuisena tämä lapsi välttelee merkittäviä ihmissuhteita ja pakenee vaikeilta tuntuvista tilanteista. Hylätyksi tulemisen pelko on voimakas, samoin ristiriita rakkauden kaipuun ja pelon välillä.

Lapsena ilman vanhemman rakastavaa ja hyväksyvää katsetta jääneet naiset ovat omak-suneet eräänlaisen uhriuden, jota he ruokkivat myöhemmissä elämävaiheissa. Oman huonouden ja arvottomuuden tunteita ja niitä ylläpitävää omaa toimintaa kuvataan De-meter-työssä käsitteellä sisäinen polttorovio. (Perheentupa 2010, 63.) Torjuttu lapsi oppii olemaan mahdollisimman helppo ja huomaamaton omille vanhemmilleen, jolloin niin kutsuttu tunnekapseli syntyy. Tiedostamaton kapseli saattaa aueta jossain elämä-nvaiheessa, jossa nainen kokee tunteita, jotka hänen lapsuudessaan olivat kiellettyjä tai ei-toivottuja. Auenneesta kapselistä voi syntyä väkivaltaimpulssi, jonka alkuperää nai-nen ei välttämättä tiedosta. (Perheentupa 2010, 58, 60.)

Omien väkivallan kokemusten vähättely on yhteinen piirre useille väkivaltaa kokeneille naisille. Väkivalta normalisoituu, kun siitä tulee jokapäiväinen osa lapsuutta tai parisuhdetta. Aggressiiviset keinot sekä henkinen väkivalta ongelmatilanteiden ratkaisijoina tuntuvat normaaleilta, jolloin väkivaltaa ei nähdä ja se tulee usein kielletyksi. (Flinck & Paavilainen 2010, 193.) Perheentupa (2010) toteaa, että lapsuudessa koettu rakkaus ja liittymisen kokemus toimivat defenseseinä henkisen ja fyysisen väkivallan juuren syntymisessä. Puutteellinen vuorovaikutus lapsuudessa altistaa väkivaltaiselle käytökselle ja väkivallan kokemuksista saattaa tulla niin sanottu normaali kommunikation tapa perheessä. (Perheentupa 112–113, 115.)

3.8 Muut väkivallan kokemukset

Demeter-työn koordinaattorin Maria Lindroosin (2012) mielestä suomalainen yhteiskunta sietää paljon väkivaltaa. Väkivaltaa selitellään ja vähätellään esimerkiksi huumorin keinoilla. Yhteiskunnan sisällä olevat yhteisöt suhtautuvat eritavoin kohtaamaansa väkivaltaan. Jotkin yhteisöt puuttuvat herkästi väkivaltaan tai kieltävät sen olemassaolon, joissain yhteisöissä väkivallan läsnäolo on niin arkipäiväistä, ettei sitä enää huomata. Yhteisön toleranssi väkivaltaa kohtaan riippuu siis paljon yhteisön sisäisestä käsikirjoituksesta. Sisäisen käsikirjoituksen lisäksi myös oma perustehtävä vaikuttaa väkivallan kohtaamiseen.

Toisin kuin yleinen väkivaltakeskustelu antaa helposti ymmärtää, kaikki naisten käyttämä väkivalta ei ole itsepuolustusta väkivaltaista kumppania kohtaan. Lapsuuden kokemuksista syntyneet kieltämismekanismit ja traumat sekä mallioppiminen antavat selityksiä naisen väkivaltaisuuteen (Nygqvist 2001, 22–23), ja myös nainen voi olla aloitteellinen väkivaltatilanteessa.

4 AIHEALUEESTA AIEMMIN TEHDYT TUTKIMUKSET

Naisten väkivaltaisuudesta pari- ja lähisuhteissa on tehty Suomessa verrattain vähän tutkimuksia, kun verrataan miesten väkivaltaisuudesta tehtyjen tutkimusten määrään. Sukupuolen vaikutusta väkivaltaan on Suomessa tutkittu 1990-luvulta lähtien (Ronkainen & Näre 2008, 23). Katriina Rinkinen on tehnyt etnografisen tutkimuksen Demeter-työn vertaisryhmästä keväällä 2012. Tutkimuksessa kuvataan ryhmän kasvun vaiheita muutoksen suunnan, ilmiöiden sekä naisten omien sanoitusten kautta. Tutkimus keskittyy analysoimaan Demeter-työn vertaisryhmän synnyttämää muutosta väkivaltaa käyttävien naisten kasvussa tutkijan oman havainnoinnin kautta. Tutkimuksesta selviää, että ihminen tarvitsee yhteyttä muihin ihmisiin eheytyäkseen ja kyetäkseen muuttumaan. Rinkisen havaintojen mukaan voimaantuminen omassa elämässä toisaalta yksin ja toisaalta yhdessä vertaisen kanssa, synnyttää muutosta ja kasvua. (Rinkinen 2012, 94–95.)

Markku Heiskasen ja Elina Ruuskanen (2010) raportti miehiin kohdistuneesta väkivaltaasta Suomessa on ensimmäinen suomalainen tutkimus, jossa tarkastellaan erityisesti miesten kokemaa väkivaltaa. Tutkimus on toteutettu haastattelemalla sekä naisia että miehiä pitkän ja lyhyen ajanjakson väkivaltakokemuksista. Tutkimus sisältää erillisen perheväkivaltaan suuntaavaan osion, jonka tulokset kertovat perheväkivallan nykytilasta; miesten ja naisten kokemassa kumppanin väkivaltaisuudessa ei ole juurikaan eroa. Fyysisen väkivallan kohteeksi joutumisessa ei myöskään ole eroa sukupuolten välillä. (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 5–6.)

Ensi- ja turvakotien liiton Vaiettu naiseus -projektin loppuraportti vuodelta 2009 käsittelee laajasti naisten väkivaltaisuutta. Vaiettu naiseus -projekti toteutettiin vuosina 2004–2008, ja sen tavoitteena oli tunnistaa, nimetä ja hoitaa naisen väkivaltaisuutta. Hannele Törrönen (2009b, 34–37) totesi Vaiettu naiseus -projektin aikana, että väkivaltainen nainen halutaan usein määritellä tietynlaiseksi ja naisen väkivallalle halutaan antaa vain yksi kattava määritelmä. Naisen väkivaltaa on selitetty muun muassa itsepuolustuksella ja väsymyksellä. Naisen väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyy myös ajatus siitä, että erityisesti nuoret naiset ovat väkivaltaisia. Väkivallanteon myöntämisen ajatellaan olevan naiselle helpompaa kuin miehelle, sillä naiset eivät välttämättä kadu tekoaan. Törrösen mukaan naiset eivät ole homogeeninen ryhmä, josta voidaan tehdä

yleistäviä argumentteja. Väkivaltaiset naiset tunnistavat useimmin käyttämänsä fyysisen väkivallan kuin henkisen. Vaiettu naiseus –projektin loppuraportista (2009) ilmenee myös se, että osa naisista pitää lyömistä oikeutettuna. Tällaiset naiset eivät raportin mukaan hae apua väkivaltaisuuteensa.

Useissa miesnäkökulmasta tehdyissä väkivaltaa käsittelevissä tutkimuksissa viitataan kapeasti myös naisten väkivaltaiseen käyttäytymiseen, mutta havaintojeni mukaan näiden viittausten näkökulma on vahvasti sidoksissa miesten väkivaltaisen käyttäytymisen selittämiseen. Britt-Marie Perheentupa (2010) on kirjoittanut naisten väkivaltaisesta käyttäytymisestä ja nimenomaan Demeter-työn asiakkuuksista näkökulmasta, jonka mukaan naisen väkivaltainen käytös pohjautuu hänen varhaisten kiintymyssuhteidensa epävakauteen ja turvattomuuteen. Leo Nyqvist (2001, 119) on tutkinut väkivallan dynamiikkaa ja kontekstia parisuhteessa, ja tehnyt havainnon, että naisten väkivaltainen käytös voi pohjautua lapsuudessa koettuun turvattomuuteen. Nyqvistin (2001, 119) mukaan naisten realisoituneilla sekä mielikuvien tasolla olevilla väkivallan teoilla on yhteys niihin vihantunteisiin, jotka väkivallan kokemukset ja alistamisen kohteeksi joutuminen ovat naisessa herättäneet. Usein vihantunteet ovat peräisin lapsuudesta, jolloin ne ovat saaneet alkunsa jo ennen parisuhdetta. Vihantunteet voivat kuitenkin tulla esiin myöhemmässä elämänvaiheessa, mikäli niitä ei ole käsitelty. Perheentupa (2010, 31–32) puhuu naisen selviytymisprosessista, jossa nainen oppii selviytymään negatiivisista kiintymyssuhdekokemuksistaan piilottamalla omat tunteensa. Nyqvist (2001, 119) puolestaan pohtii, voisiko vihan kanavoituminen väkivaltaiseksi käytökseksi olla alku naisen selviytymisprosessille.

Naisen väkivaltaista käytöstä on tutkittu muualla maailmassa vastaavin tuloksin. Edalati, Redzuan, Mansor ja Talib (2010, 81, 85–86) pohtivat naisen aggressiivisuutta maailmanlaajuisesti tarkastelemalla useita naisen aggressioon ja väkivaltaisuuden keskittyviä tutkimuksia. Research on Female Physical and Psychological Aggression -tutkimuksen johtopäätöksenä on, että naisen aggressiivinen käytös on maailmalla tabu, johon ei haluta puuttua, ja että naisen väkivaltaisuus saa maailmanlaajuisesti hyvin vähän huomiota. Tutkimus peräänkuuluttaa sukupuolispesifimpää tutkimusotetta naisten ja miesten tekemästä väkivallasta, jolloin ymmärrys perheväkivallan sisäisestä dynamiikasta voisi kasvaa.

Engerdahl (2011, 23–24, 27–28) on lähestynyt naisten väkivaltaisuutta parisuhteessa haastattelemalla ammattilaisia, jotka työskentelevät naisten väkivallan uhrien eli tässä tapauksessa miesten kanssa. Tutkimuksessa kuvataan niitä sukupuoleen liittyviä käsityksiä, jotka rakentuvat naisten väkivallan uhreiksi joutuneiden miesten puheista. Sukupuolen lisäksi väkivallan kokemuksiin vaikuttaa tutkimuksen mukaan ikäpolvi sekä sen myötä saatu kasvatusta. Tutkimus osoittaa, että naiset käyttävät parisuhteissaan sekä henkistä että fyysistä väkivaltaa, ja että naiset ovat aloitteellisia väkivallan suhteen.

Opinnäytetyöni kannalta oleellisin kirjallinen lähde on Britt-Marie Perheentuvan vuonna 2010 julkaistu selvitys ”Tietoisuuden tie alkurakkauteen – Väkipalta on ehkäistävisää”. Perheentuvan (2010, 110, 112) teos syventyy Demeter-työn syntyyn ja työskentelyn lähtökohtiin sekä naisen väkivaltaisen käyttäytymisen syvimpiin selitysmalleihin. Julkaisun pääasiallinen johtopäätös on se, että naisen väkivaltainen toiminta on lähtöisin lapsuuden varhaisten vuorovaikutussuhteiden vääristymästä ja silloin käsittelemättä jääneistä tunteista. Lisäksi teoksen sanoma on, että jokainen väkivaltaa käyttävä nainen on itse ollut väkivallan uhri, ja jokainen väkivallan uhri on potentiaalinen väkivallan käyttäjä. Teoksessa puhutaan ihmisen kokonaisvaltaisuudesta, johon kuuluvat hyvän ja pahan tunnistaminen itsessään sekä lapsuuden haavojen oirehtimisen ymmärtäminen ja käsittely. Demeter-työn osalta kyse on naisen mahdollisuuksista tiedostaa oman väkivaltaisuuden syntymekanismit ja oppia hallitsemaan väkivaltaista käyttäytymistä.

Demeter-työtä aiemmin käsitelleet julkaisut ja tutkimukset, joita Perheentupa (2010) sekä Rinkinen (2012) ovat tehneet, tuovat näkökulmia työskentelyn taustoihin, teorioihin sekä tarkemmin vertaisryhmän synnyttämään kasvuun. Koko Demeter-prosessin nykytilaa kartoittavaa tutkimusta asiakasnäkökulmasta ei ole aiemmin tehty. Demeter-prosessin läpikäyneillä naisilla on sellaista kokemusasiantuntijuutta väkivaltaisuudesta, jota Demeter-työtä tekevät tai sitä ulkopuolelta tarkkailevat eivät voi aidosti ilmentää omissa tulkinnoissaan. Tämän vuoksi Demeter-asiakkaiden omien kokemusten esiintuominen on tärkeää niin työn arvioinnin, kehittämisen kuin yhteiskunnallisen tietoisuuden lisäämisen kannalta. Naiseuden ja naiskuvan konteksti opinnäytetyössäni on perusteltu, sillä Demeter-työtä tehdään nais erityisestä näkökulmasta. Ymmärrys siitä, miksi naiset kokevat väkivallan niin kuin kokevat, ja kuinka naiset sanoittavat omaa väkivaltaansa ja siihen liittyviä tuntemuksia, on näkökulma, jota haluan nostaa esiin opinnäytetyössäni. Naisen oma väkivaltaisuus on vielä melko vaiettu ja huonosti tunnet-

tu aihe suomalaisessa yhteiskunnassa, minkä vuoksi koen myös tärkeäksi nostaa tätä tematiikkaa esiin asiakasnäkökulmasta.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuskysymykset ja tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella Demeter-työstä saatavaa tukea asiakkaiden näkökulmasta. Tarkoituksena oli arvioida sitä, kuinka Demeter-työhön osallistuneet naiset kokivat Demeter-työn vaikuttaneen heidän omaan muutosprosessiinsa. Tärkeää oli, että arvioinnissa otetaan huomioon kaikki Demeter-työn vaiheet.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä on ”Miten Demeter-työ tukee väkivaltaa käyttäneen naisen muutosta väkivallattomuuteen?” Alakysymyksiä tutkimuskysymykselle ovat:

1. Millaista tukea väkivaltaa käyttänyt nainen kokee saaneensa Avoimesta linjasta?
2. Millaista tukea väkivaltaa käyttänyt nainen kokee saaneensa yksilökeskustelusta?
3. Millaista tukea väkivaltaa käyttänyt nainen kokee saaneensa ohjatusta vertaisryhmästä?

Näkökulma, josta lähestyin opinnäytetyöni tutkimuskysymystä, painottui naissukupuolen merkityksen ymmärtämiseen väkivallan tematiikassa. Nimenomaan naiseuden erityispiirteiden huomioiminen on olennainen osa opinnäytetyöni taustaa ja viitekehystä. Tässä kohtaa on tärkeää korostaa, etteivät aineiston asiakaspalautelomakkeet mittaa naissukupuolen merkitystä ja naiseutta, vaan se on itse esiin nostamani näkökulma.

Tavoitteena oli tuottaa Maria Akatemialle tutkimuksellista tietoa heidän tuottamansa palvelun tuloksista asiakasnäkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteen toteutuminen on tärkeää Demeter-työn kehittämisen näkökulmasta. Tarkoituksena oli analysoida Demeter-prosessiin osallistuneiden naisten antamat kirjalliset palautteet, joiden kautta pysytään arvioimaan työn vaikutuksia muun muassa naisten elämään, ajatteluun sekä käyttäytymiseen. Lisäksi tavoitteena oli arvioida Demeter-prosessin eri vaiheiden toimivuutta sekä tarjota kehittämisideoita Maria Akatemialle heidän tuottamansa palvelun kehittämisen suhteen. Demeter-työn varsinaisen kehittämisen suunnittelu ei kuulunut tämän opinnäytetyön tavoitteisiin, sillä painopiste on asiakkaiden kokemusten arvioinnissa.

Koska näkökulma, josta olen aineistoa lähestynyt, on painottunut sukupuolen merkitykseen, naiskuvaan ja sukupuolierityisyyteen, on tavoitteenani ollut tuoda naissukupuolen näkökulmaa tulkintoihin sekä taustateorioihin, ja sitä kautta pyrkiä sanoittamaan asiakkaiden kokemuksia Demeter-työstä.

5.2 Tutkimuksen aineisto

Tutkimukseni pohjautuu Maria Akatemian Demeter-työn asiakaspalautteisiin, jotka ovat puolistrukturoituja lomakkeita. Aineisto koostuu 22 täytetystä lomakkeesta, jotka ovat vuosilta 2010–2012. Lomakkeet ovat nimettömiä, eikä niitä näin ollen voida yhdistää vastaajiin. Lomakkeiden vastausprosentti ei ole tiedossa, sillä Maria Akatemia ei ole tilastoinut lähetettyjen palautelomakkeiden kokonaislukumäärää, mutta arvioitu vastausprosentti on 62,5. Arvio perustuu siihen, että Demeter-ryhmiin osallistui vuosina 2010–2012 keskimäärin 24 naista. Vuosi 2011 on ainoa kokonainen vuosi, jonka ajalta kaikki palautetut lomakkeet ovat osa tätä aineistoa. Vuosilta 2010 ja 2012 aineistossani on vain yhteensä seitsemän lomaketta. Vuonna 2011 Demeter-prosessiin osallistui 24 naista, joista 15 palautti palautelomakkeen, ja tämän otannan osalta olen yleistänyt vastausprosentin koskemaan koko aineistoa. Vaikka olen vastausprosentin saadakseni erottellut lomakkeita vuosilukujen mukaan, ei se ole vaikuttanut aineiston analyysiin millään tavalla, vaan kaikki aineistoon kuuluneet lomakkeet on käsitelty samalla tavalla.

Aineistona olevat asiakaspalautelomakkeet ovat pitkiä ja sisältävät puolistrukturoidun rakenteensa vuoksi paljon avokysymyksiä. Lomakkeiden huolellinen täyttäminen vaatii Demeter-työn asiakkaalta paljon aikaa ja kiinnostusta. On siis mielekästä pohtia, kuinka paljon palautelomakkeen pituus ja siinä kysytyt kysymykset ovat vaikuttaneet vastausprosenttiin sekä lomakkeissa annettuihin tietoihin. Salmelan (1997, 83) mukaan huolimattomasti täytetty palautelomake voi heikentää tulosten todenmukaisuutta.

5.2.1 Tutkittavan ilmiön esiintymisympäristö aineiston muodostajana

Aineiston muodostumiseen ja sitä kautta myös sen tulkintaan vaikuttaa se konteksti, jossa aineisto on syntynyt. Ilmiö, jota aineisto kuvaa, on sidoksissa johonkin aikaan,

paikkaan ja sosiaaliseen ympäristöön. Nämä seikat vaikuttavat aineiston sisältöön yksilö- ja ryhmätason, sosiaalisten verkostojen sekä tietyn aika- ja paikkaulottuvuuden kautta, eikä niiden tarkka määrittäminen ole aina mahdollista. (Anttila 2005, 175.) Väkivaltaa käyttävän naisen kanssa tehtävällä väkivaltatyöllä ei ole Suomessa pitkää perinnettä, kuten ei miestenkään kanssa tehtävällä työllä. Siksi Demeter-työ on vahvasti sidottu tähän aikaan ja yhteiskunnassa vallitsevaan ajatteluun. Paikan osalta Demeter-työ on sidoksissa niihin kolmeen kaupunkiin, joissa nainen voi fyysisesti asioida: Helsinkiin, Tampereelle ja Ouluun. Demeter-työssä käsiteltävän väkivallan sosiaalinen ympäristö rakentuu naisten elinoloista, tulotasosta sekä koulutuksesta. Koska lähisuhdeväkivaltaa esiintyy kaikissa yhteiskuntaluokissa, muodostuu Demeter-työn kannalta olennaisimmaksi sosiaalisen ympäristön tekijäksi ne yhteisöt, joihin väkivaltaa käyttävä nainen kuuluu.

5.2.2 Määrällisen aineiston tarkastelua

Demeter-työn asiakaspalautelomakkeessa on käytetty Likert-asteikkoa edustavia kysymyksiä. Likert-asteikko antaa yleisesti vastausvaihtoehdoiksi 'täysin samaa mieltä', 'jokseenkin samaa mieltä', 'jokseenkin eri mieltä' sekä 'täysin erimieltä'. (KvantiMOTV 2007.) Asteikon ongelmakohtina voidaan pitää joidenkin vastaajien halua ilmaista mielipiteensä hillitysti; osa vastaajista ei koskaan valitse kumpaakaan ääripäätä kuvatessaan kokemustaan tai mielipidettään kysytystä asiasta. Osa vastaajista puolestaan antaa mielellään niin kutsuttuja ääri vastauksia, jolloin heidän vastauksensa eivät ole koskaan asteikon keskivaiheella. Lisäksi ongelmallista voi olla sanojen erilaiset merkitykset eri vastaajille. Esimerkiksi ”harvoin” ja ”joskus” ovat hyvin tulkinnallisia ilmauksia, mikä tulee ottaa huomioon vastauksia analysoidessa. (KvantiMOTV 2007.)

5.3 Tutkimusmenetelmä

5.3.1 Arviointitutkimuksen taustaa

Opinnäytetyöni on arviointitutkimus, joka toteutetaan hyödyntäen pääasiassa kvalitatiivisia eli laadullisia tutkimusmenetelmiä. Arviointitutkimuksen keskiössä ovat merkitykset; sillä määritetään arvo tutkittavalle kohteelle (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 14). Arviointitutkimuksella tähdätään uuden tiedon hyödyntämiseen käytännön ongelmanratkaisussa sekä työn kehittämiseksi (Korteniemi 2005, 17). Omassa opinnäytetyössäni on tarkoitus arviointitutkimuksen avulla tuottaa Maria Akatemialle tietoa Demeter-työn vaikuttavuudesta asiakasnäkökulmasta, ja sitä kautta antaa mahdollisuus työn ja prosessin kehittämiseen.

Opinnäytetyöni on induktiivispainotteinen, jolloin se rakentuu pääasiassa aineiston pohjalle. Opinnäytetyössäni on kuitenkin viitteitä myös deduktioon eli teoriaan. Laadullista, induktioon painottuvaa tutkimusta tehdessä voidaan apuvälineenä käyttää teorialtetta, jonka mahdollistaa tulkintojen tekemisen tutkimusaineistosta. Rajausta aineistolähtöisen ja teorialtettaisen tutkimuksen välille on mahdotonta ja jopa tarpeetonta tehdä, sillä laadullinen tutkimus voi sisältää elementtejä kummastakin päättelymuodosta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 4, 14.) Tämän opinnäytetyön osalta määritän arvoa, jonka Demeter-työhön osallistuneet naiset kokevat saaneensa prosessista.

5.3.2 Tutkimuksen metodologinen viitekehys

Metodologisena viitekehystenä käytin opinnäytetyössäni realistista evaluaatiota. Realistinen evaluaatio eli realistinen arviointi on yksi tapa toteuttaa arviointitutkimus. Tutkivan ja arvioivan työotteen keskiössä on työn sisäisen logiikan sekä työprosessien avaaminen, mikä käytännössä tarkoittaa sitä tietoa, jolla tehdään näkyväksi toiminnan sisältö ja siihen liittyvät erityispiirteet. Realistisen evaluaatio perustuu ajatukseen siitä, että määritellään, mikä toimii, mitä varten ja missä kontekstissa. (Anttila 2007, 83.) Realistisen evaluaation keinoja käytettäessä tulee huomioida, millaiset syy-seuraus-suhteet mahdollistavat tietyn toiminnan vaikuttavuuden. Tärkeää on se, miten toiminta aiheuttaa

muutosta. Etenkin sosiaalisia interventioita tutkittaessa arvioinnin päättelyn tulee olla sisältäpäin tapahtuvaa, ja painopisteen tulee olla yksilöiden ja yhteisöjen määrittämässä vaikutuksissa. (Pawson & Tilley 1997, 215.)

Toistettavuuden kysymys on arviointitutkimuksessa tärkeä. Realistisella arvioinnilla pystytään saavuttamaan hyvä toistettavuus, yleistettävyys ja siirrettävyys, koska arviointi vastaa kysymyksiin missä, miksi ja kenen kohdalla jokin toimii. Kun arvioidaan jonkin prosessin vaikuttavuutta, tulee arviointiin sisällyttää sekä prosessin että vaikutusten arviointi. (Lindqvist 2005, 14–15.)

5.3.3 Menetelmäteoreettinen tausta

Tutkimusotteen menetelmäteoreettinen tausta perustuu Anttilan (2007) mukaan siihen, kuinka hyvin se auttaa asetettujen tutkimuskysymysten selvittämiseen. Ennen tutkimuksen toteuttamista tulee määritellä oma positio, joka kertoo tutkijan oman suhteen tutkittavaan ilmiöön. Opinnäytetyöni tavoitteita palvelee parhaiten hermeneuttinen eli tulkinnallinen paradigma, joka on yksi neljästä tutkimuksellisesta näkemyksestä. Tulkinnallisen paradigman valinta perustuu kvalitatiiviseen tutkimusotteeseen. Tulkinnallisessa paradigmassa tutkimustulokset saavutetaan tulkitsemalla käsityksiä, mielipiteitä, tekstejä tai sisältöjä – tutkimuksen ja arvioinnin kohteena ovat prosessiin osallistuneiden ilmiöille ja tuntemuksille antamat merkitykset ja tulkinnat. (Anttila 2007, 22–24.) Tulkitavanani oleva aineisto koostuu suurilta osin Demeter-työn asiakkaiden kuvauksista koskien heidän tuntemuksiaan, näkemyksiään sekä mielipiteitään prosessin eri vaiheista sekä muutoksesta omassa toiminnassa ja ajattelussa.

Realistisen evaluaation viitekehyksessä on useita soveltavia tutkimusmenetelmiä, jotka tarjoavat erilaisia aineiston lähestymistapoja riippuen sen sisällöistä ja laajuudesta (Anttila 2007, 105). Tulkinnallinen evaluaatio merkitsee laadullisten menetelmien käyttöä, joilla kyetään kartoittamaan muun muassa käyttäytymiseen, arvojärjestelmiin ja niiden preferensseihin eli mieltymyksiin liittyviä mielipiteitä, kokemuksia ja käsityksiä sekä arvioimaan päätöksentekoon vaikuttavia seikkoja. Tulkinnallisen perspektiivin fokuksessa ovat muun muassa toimintaan vaikuttavien tekijöiden taustojen, käsitysten sekä arvopreferenssien selvittäminen. (Anttila 2007, 108.) Tulkinnallinen eli hermeneuttinen

menetelmä suuntaa tutkimuksen mieleen ja asioiden merkityksiin (Korteniemi 2005, 18). Hermeneuttisen metodin tavoitteena on tulkinta, ymmärtäminen sekä merkityksenanto. Hermeneutiikkaan liittyy vahvasti hermeneuttinen kehä, jolla kuvataan kuinka yksityiskohdat ja kokonaisuus ovat suhteessa toisiinsa. Kehän mallissa jokaista yksityiskohtaa tulee tarkastella osana kokonaisuutta, mutta toisaalta kokonaisuutta yksityiskohtien tuloksena. (Anttila 2005, 305–306.)

5.4 Arvioinnin toteutus

Arviointi pyritään kohdistamaan keskeisiin tekijöihin, jotka on etukäteen määritelty. Tarkoituksena on määrittää arvioitavan asian ytimet, joiden pohjalta pystytään määrittelemään suunta, josta arviointia ryhdytään suorittamaan sekä tekemään tutkimusmenetelmälliset valinnat. Tärkeä arviointia määrittävä kysymys on esimerkiksi se, mitä arvioinnilta odotetaan. Mitkä ovat tavoitteet ja missä muodossa tavoitteita voidaan arvioida? (Anttila 2007, 84.) Opinnäytetyöni osalta tärkeitä tekijöitä ovat Demeter-toiminnan jatkon turvaaminen sekä asiakkailta saatujen palautteiden koonti ja niistä saatava tieto. Arvioinnin ydintekijät tässä tutkimuksessa ovat Demeter-prosessin interventiomenetelmien esiin nostaminen ja arviointi, Demeter-työn merkitys asiakkaille sekä osittain Demeter-työn mahdolliset kehittämiskohdat.

Arviointi kohdennetaan koko Demeter-työn asiakasprosessiin eli arvioinnista tulee summatiivinen, kokoava, arviointi. Summatiivisessa arvioinnissa tarkastellaan jonkin toiminnan lopussa toteutuneita ja saavutettuja tuloksia. Summatiivisen arvioinnin käyttäminen on perusteltua, kun halutaan kohdentaa arviointi kokonaistulokseen sekä arvioida tehtyjen interventioiden vaikutuksia. (Anttila 2007, 84–85.) Opinnäytetyössäni tutkin Demeter-työhön osallistuneiden naisten kokonaisarviota prosessista sekä prosessin aikana tehdyistä eri interventiomenetelmistä. Summatiivinen arviointi edellyttää huolellista perehtymistä tutkittavaan kohteeseen sekä kykyä ymmärtää ja suhteuttaa siitä saadut tulokset laajempaan kontekstiin. Summatiiviselta arvioinnilta edellytetään uskottavuutta ja luotettavuutta, minkä vuoksi kaikki arviointiin vaikuttavat tulkinnat on perusteltava. (Anttila 2007, 85.)

5.5 Monimenetelmällisyys

Triangulaatio eli monimenetelmällisyys tarkoittaa useamman tutkimusmenetelmän yhdistämistä tulosten saavuttamiseksi. Sillä voidaan saavuttaa tulosten suurempi luotettavuusaste, kun tuloksiin päästään useamman kuin yhden menetelmän kautta. Tutkimukseni metodologiseen viitekehykseen, realistiseen evaluaatioon, monimenetelmällisyys sopii hyvin, sillä usein arviointi hyötyy useamman tutkimusotteen käytöstä. Triangulaatio parantaa siis tutkimuksen luotettavuutta. (Anttila 2007, 143.)

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi monimenetelmällisyys on myös osin välttämätön osa omaa opinnäytetyötäni, sillä tutkittava aineisto sisältää sekä laadullisesti että määrällisesti analysoitavia osia. Minun on siis lähestyttävä osaa aineistosta kvantitatiivisin menetelmin. Kvantitatiivinen tutkimusote kuvaa tutkittavaa ilmiötä numeerisesti, ja siitä saatava tieto on luokiteltua. (Anttila 2005, 233.) Tutkimukseni pääpaino on kuitenkin aineiston laadullisissa osissa, sillä ne tarjoavat eniten tutkimuskysymysteni kannalta oleellista informaatiota.

5.6 Aineiston analyysi

5.6.1 Laadullisen aineiston analyysi

Arviointitutkimusta tehdessä aineiston analyysimenetelmän tulee noudattaa laadullisen tutkimuksen asettamia rajoja. Opinnäytetyöni analyysimenetelmäksi olen valinnut fenomenologis-hermeneuttisen analyysin, jossa yhdistyvät fenomenologinen ja hermeneuttinen analyysi. Fenomenologian lähtökohtana on oletus siitä, että ihmisen ajattelu on aktiivinen, tajunnallinen prosessi, ja siitä syntyvä toiminta on tarkoituksellista. Fenomenologiassa oletetaan, että yhteisötasolla vallitsevat samankaltainen maailmankuva sekä samansuuntaiset kokemukset; yhteisön jäsenet käyttävät samantapaisia, heille yksiselitteisiä ilmaisuja puhuessaan tietystä ilmiöstä. (Anttila 2005, 331.) Hermeneuttinen analyysi tavoittelee merkitysten syvällisempää ymmärtämistä. Ymmärtämiseen tähdätään käyttämällä jo aiemmin mainittua hermeneuttista kehää. (Koppa i.a.) Tavoitteenani on tulkita muun muassa Demeter-työhön osallistuneiden asiakkaiden tunne- ja

ajatteluprosessien muutoksen syitä, minkä vuoksi valitsin kahta analyysimenetelmää hyödyntävän lähestymistavan laadullisen analyysin pohjalle sekä oman analyysimenetelmänsä määrälliselle aineiston osalle.

Fenomenologis-hermeneuttista analyysia tukemaan olen valinnut induktiivisen sisällön-analyysin, joka on aineistolähtöistä analyysia. Induktiivisessa analyysissa aineisto pelkistetään, jotta siitä saadaan tutkimuskysymyksiin liittyviä ilmaisuja. Pelkistetyt ilmaisut ryhmitellään, jotta niistä löydettäisiin yhtäläisyyksiä ja erilaisuuksia. Samaa asiaa kuvaavat ilmaisut kootaan yhteen sitä kuvaavan kategorian alle yläkategorioihin ja edelleen alakategorioihin. Induktiivisuus antaa tutkijalle mahdollisuuden itse päättää, mitkä aiheet voidaan niputtaa saman kategorian alle. (Kynäs & Vanhanen 1999, 5–6.) Tässä vaiheessa analyysia on hyvä pohtia fenomenologian ja hermeneutiikan näkemyksiä aiheiden ryhmittelystä. Ryhmittelyn jälkeen aineisto käsitteellistetään, eli eri kategorioita yhdistellään kunnes aineiston sisältö on mielekkäässä ja tulkittavassa muodossa (Kynäs & Vanhanen 1999, 6–7).

Fenomenologian oletuksen mukaan olen aineistoa analysoidessani pitänyt mielessäni yhteisötasolla vallitsevat yhtenevät merkitykset. Olen lähtenyt siitä oletuksesta, että kaikki Demeter-työhön osallistuneet naiset jakavat yhteisen käsityksen Demeter-työn viitekehyksestä sekä ymmärtävät kyselylomakkeessa esitetyt kysymykset tämän viitekehyksen sisällä. Oletamus on perusteltua siksi, että Demeter-työn viitekehyksen ymmärtäminen on edellytys prosessin läpiviemiseen. Hermeneuttisuuden olen analyysissani huomionut tehdessäni tulkintoja merkityksistä, joita naiset ovat antaneet eri Demeter-työn vaiheille sekä omille kokemuksilleen. Hermeneutiikan mukaisesti olen omaksunut, ettei aineistosta saatu tietoa ole yleistettävissä koskemaan kaikkia Demeter-työhön osallistuneita naisia, ja että kyselylomakkeita analysoimalla en voi koskaan saavuttaa täyttä ymmärrystä asiakasnäkökulmasta. Fenomenologis-hermeneuttisen viitekehyksen näkökulmasta olen tehnyt induktiivisen sisällönanalyysin, jonka avulla olen nostanut aineistosta esiin nousevia teemoja.

Analyysin alussa pohdin omaa positiotani ja sen vaikutuksia suhteessa tutkittavaan ilmiöön. Sen jälkeen aloin käymään aineistoa läpi lukemalla sen useaan kertaan. Oleellista oli rajata kyselylomakkeesta ne kysymykset, jotka vastaavat omiin tutkimuskysymyksiini ja jättää tässä mielessä epätarkoituksenmukainen materiaali analyysin ulko-

puolelle. Luin aineistoa reflektiivisesti tavoitteenani ymmärtää aineiston todellinen sisältö sekä tehdä havaintoja. Aineistosta nousseet havainnot lajittelin yleisiin ja yksittäisiin, jonka jälkeen pohdin niiden merkitystä aineistossa. Tämän jälkeen tein aineistosta induktiivisen sisällönanalyysin mukaisesti pelkistyksiä. Tarkastelin kyselylomakkeen eri kysymysten tuottamia pelkistyksiä; kuinka paljon samaa tai erilaista tietoa ne tuottavat. Pelkistuksen jälkeen ryhmittelin esiin nousseita ilmaisuja kategorioihin ja osan myös alakategorioihin.

5.6.2 Määrällisen aineiston analyysi

Määrällisesti analysoitava materiaali aineistossani on suhteellisen pieni, mutta sen analyysi vaatii erillisen analyysimenetelmän. Aineiston määrällinen osa rakentuu erilaisia kokemuksia mittaavista järjestysasteikoista. Yksiulotteisen jakauman, jossa tarkastellaan vain yhden muuttujan arvojen jakautumista, liittyy oleellisena osana jakauman sijainnin ja hajonnan kuvaaminen. Huomio tulee kiinnittää nimenomaan muuttujan arvojen jakaumaan. (KvantiMOTV 2003a.) Jakauman tarkasteluun voidaan käyttää graafisia kuvioita (KvantiMOTV 2003b), kuten tässä opinnäytetyössä olen käyttänyt. Kun halutaan tiivistää jakaumaa kuvaava informaatio yhden tai useamman tunnusluvun avulla, voidaan hyödyntää keski- ja hajontalukuja, joiden valinta riippuu muuttujan mittauksista. (KvantiMOTV 2004; KvantiMOTV 2003b.) Keskilukuja käytetään kuvaamaan muuttujien arvojen keskimääräistä suuruutta ja hajontalukuja muuttujan arvojen vaihteluiden määrään (KvantiMOTV 2003b).

5.7 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Validiteetti määrittää sitä, onko toteutettu tutkimus pätevä. Pätevyyttä mittaavat muun muassa se, kuinka perusteellisesti tutkimus on tehty sekä se, ovatko analyysistä saadut tulokset ja päätelmät oikeita. Pätevyyteen vaikuttavat esimerkiksi tutkimuksen tekijän subjektiiviset näkemykset siitä, mikä on merkittävää, tärkeää tai huomion arvoista tutkimuksessa, ja etenkin se, voidaanko näiden näkemysten arvioida olevan jollain lailla virheellisiä. Laadullinen tutkimus ei koskaan kuvaa koko todellisuutta; se on pieni osa tietystä kontekstista tiettyyn aikaan. Tällöin validiteettia kannattaa pohtia uskottavuuden

ja vakuuttavuuden kannalta; kuinka aineiston tulkinta vastaa aineiston sisältöjä, ja välit-
tyvätkö nuo tulkinnat ymmärrettävästi muille. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka
2006.) Ennen tutkimuksen toteuttamista määritelty positio kertoo tutkijan oman suhteen
tutkittavaan ilmiöön ja hyvin tiedostettuna vahvistaa validiteettia (Anttila 2007, 23).
Määritin oman positioni väkivaltaa käyttävien naisten auttamistyöhön sen kautta, että
olin kiinnostunut naisten väkivaltaisuudesta, joka aiheena on jäänyt vähälle huomiolle,
vaikka naisen tekemä väkivalta on olemassa oleva ja ajankohtainen asia. Positiotani
määritti myös paljon se, että olen siinä mielessä ulkopuolinen, että en ole itse tavannut
Demeter-ryhmään osallistuneita naisia enkä laatinut aineistoni pohjana ollutta palaute-
lomaketta. Ainoa kosketuspintani naisten kokemuksiin Demeter-työstä on heidän täyt-
tämänsä palautelomakkeet, joita analysoimalla olen tehnyt tulkintoja.

Aineistossa esiintyy intentioita, jotka kuvaavat sitä, minkä vuoksi tai missä mielessä
tietty asia ilmaistaan tai jokin asia tapahtuu. Motiivien ja tarkoitusperien tunnistaminen
aineiston taustalta on tärkeää jo aineiston luotettavuuden takia. Tahatonkin totuuden
peittely, muuntelu tai vähättely lomakkeiden vastauksissa saattaa johtaa virheellisiin
lähteisiin, minkä vuoksi aineiston tarjoamaan tietoon tulee suhtautua tiedostaen sen
taustalla olevia intentioita. (Anttila 2005, 176–177.)

Laadullista aineistoa tarkasteltaessa tulee huomioida, että aineiston arvo rakentuu pää-
asiassa merkityksistä, arvoista ja pätevydestä. Tärkeää on, vastaako aineisto asetettuja
tutkimuskysymyksiä ja tuottaako se tutkimustuloksia. Aiemmin mainittuun intentioon
viitaten tulee myös pohtia, onko tiedontuottajalla eli lomaketta täyttäneellä asiakkaalla
ollut syytä muuntaa, liioitella tai vähätellä tietoa. (Anttila 2005, 184–185.) Henkilökoh-
taisia, arkoja ja tunnepitoisia asioita tutkittaessa tulee huomioida, etteivät kaikki vastaa-
jat välttämättä vastaa täysin totuudenmukaisesti, vaikka lomake käsiteltäisiinkin nimet-
töminä. (Saaranen-Kauppi & Puusniekka 2009, 25.) Tämän opinnäytetyöni tutkimus-
aihe liittyy naisten tekemään lähisuhdeväkivaltaan, mikä aihealueena on ihmisille henki-
lökohtainen ja tunnepitoinen. Tällöin vastaajat saattavat pyrkiä vastaamaan sosiaalisesti
hyväksyttävällä tavalla (Saaranen-Kauppi & Puusniekka 2009, 25). Tutkimuksen luo-
tettavuuden osalta olennaista on juuri tutkitun aineiston laatu ja se kokonaiskuva, teoria
tai malli, joka tutkimuksella saavutetaan (Anttila 2005, 185).

Reliabiliteetti eli menetelmän luotettavuus arvioi usein kvantitatiivista tutkimusta sen toistettavuuden osalta. Ajatuksena on, että tutkimus voidaan toistaa samoilla menetelmillä ja saada verrattain samat tulokset. Reliabiliteettia voidaan mitata esimerkiksi yhdenmukaisuuden näkökulmasta, jolloin useampaa menetelmää käyttämällä pystytään saamaan parempi varmuus siitä, että tutkittavasta aineistosta on tehty oikeita tulkintoja. (Virtuaali ammattikorkeakoulu 2007.) Tässä opinnäytetyössä yhdenmukaisuuden näkökulma tulee esiin triangulaation kautta. Puolistrukturoitu kyselylomake, joka on toiminut aineistoni pohjalla, tarjoaa sekä määrällistä että laadullista aineistoa, jolloin monimenetelmällisyyden soveltaminen on välttämätöntä. Aineistosta tehdyt tulkinnat rakentuvat siten kahden erilaisen indikaattorin pohjalta tehdyille havainnoille, mikä tukee tulosten reliabiliteettia.

Tutkimuksen eettisyys muodostuu eettisten periaatteiden, sääntöjen, normien ja arvojen noudattamisesta. Tutkimusta tekevä henkilö on moraalinen toimija, jonka vastuulla on pohtia tutkimustyön eettisiä kysymyksiä tiedon tuottamisen, välittämisen ja käyttämisen näkökulmista. Eettisyys rakentuu helposti, kun tutkija on aidosti kiinnostunut tuottamaan informaatiota tutkimastaan asiasta sekä syventynyt aiheensa kontekstiin vaaditulla tasolla. Informaation tuottamista tulee ohjata tiedonintressi. Tietoa tulee kerätä vain niistä aiheista, jotka tuottavat vastauksia tutkimuskysymyksiin. (Pietarinen 1999.) Tämän opinnäytetyön aineiston osalta on perusteltua pohtia, mikä on eettisesti kestävä tapa välittää tietoa väkivaltaa käyttävien naisten kokemuksista. On tärkeää ottaa huomioon se, ettei kukaan kyselylomakkeisiin vastanneista naisista tule tunnistetuksi. Tämän vuoksi en ole ottanut opinnäytetyön raporttiin suoria lainauksia aineistostani.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Demeter-työn asiakaspalautteisiin vastanneiden taustat

Opinnäytetyön aineistosta selviää, että 95 % kaikista väkivallanteoista on kohdistunut väkivaltaa käyttäneen naisen läheisiin – erityisesti puolisoon ja lapsiin, joihin kohdistui 80 % kaikista väkivallan teoista. Läheisiin kohdistuneista väkivallan teoista noin 35 % kohdistui lapsiin ja noin 50 % puolisoon. Muut aineistossa esiintyvät väkivaltaa kokeneet läheiset ovat äiti, sisarukset sekä ystävät. Vain 5 % kaikista aineiston naisten kuvaamista väkivallan kohteista eivät olleet naisen lähipiiristä. Tällaiseksi väkivallan kohteeksi nimettiin muun muassa virkavalta.

Demeter-prosessin läpikäyneiltä naisilta kysyttiin, millainen suhde heillä on ollut omaan isään. Naiset kuvailivat suhdettaan isään yleisesti joko muodolliseksi tai etäiseksi. Aineistosta nousee kuitenkin vahvasti naisten kaipuu läheisempään isäsuhteeseen sekä pohdintaa siitä, millainen lapsuus olisi ollut, jos isä olisi ollut aidosti läsnä. Tämä näkyy vastauksissa, joissa mainitaan yksittäisiä isän kanssa vietettyjä hyviä hetkiä. Tällainen asetelma tuotti naisten mielissä ristiriitaa, kun isä on samalla tuottanut pettymyksiä ja toisaalta hyviä kokemuksia. Isä nähtiin jossain määrin auktoriteettina tai vastakohtaisesti isä ei kuulunut omaan lapsuuteen lainkaan. Isän fyysinen poissaolevuus voi olla selittävänä tekijä sille, ettei yksikään kyselyyn vastanneista naisista maininnut oman väkivaltaisuutensa kohdistuneen isäänsä. Isäsuhteeseen liitettiin kokemuksia isän alkoholin käytöstä sekä sen herättämistä negatiivisista tunteista.

Suhdetta omaan äitiin palautekyselyyn vastanneet naiset kuvailivat ennen kaikkea ristiriitaiseksi. Äiti koettiin samaan aikaan sekä rakastavaksi että kieltäväksi. Äidin alkoholin käyttö koettiin etäännyttäväksi ja ikäväksi asiaksi lapsuudessa. Useat naiset kokivat olleensa äitinsä kanssa kaverisuhteessa, jossa he lapsena olivat joutuneet kuuntelijan ja huolehtijan rooliin äidin omien ongelmien kanssa. Näin heillä ei ollut lapsena mahdollisuutta olla lapsi. Monilla naisilla ei ollut muistoa fyysisestä läheisyydestä äidin kanssa. Lisäksi omaan äitisuhteeseen liitettiin pelon tunteita: pelkoa hylätyksi tulemisesta, arvostelusta, äidin vaativuudesta ja sitä kautta pettymyksen tuottamisesta.

Demeter-prosessiin osallistuneet naiset kuvasivat omaan lapsuuteensa liittyviä väkivaltakokemuksia fyysisen ja henkisen väkivallan kautta. Noin 67 % naisista oli kokenut fyysistä väkivaltaa vain vähän tai ei lainkaan omassa lapsuudessaan. Prosentti on yllättävän suuri, jos vertaa osaan sanallisista vastauksista, joita naiset antoivat kysymykseen lapsuudessa koetusta fyysisestä väkivallasta. Tähän on saattanut vaikuttaa väkivallan kokemisen subjektiivinen näkemys, jolloin koettua väkivaltaa ei ole mielletty kovin pahaksi, vaikka sitä on ollut. Fyysisen väkivallan tekijäksi naiset nimesivät yleensä oman äidin tai isäpuolen, ja väkivaltaa kuvattiin lyömiseksi, selkäsaunoiksi tai retuuttamiseksi.

Henkisen väkivallan kokemus oli Demeter-prosessiin osallistuneilla naisilla fyysistä väkivaltaa vahvempi ja selvempi. Viidennes kaikista vastanneista naisista kuvasi kokeneensa henkistä väkivaltaa lapsuudessa paljon tai melko paljon. Henkinen väkivalta ilmeni lapsuudessa erityisesti vähättelynä ja nolaamisena, joiden tekijäksi naiset nimesivät usein oman äidin. Myös arvostelu, pilkkaaminen sekä fyysisellä väkivallalla pelottelu ja uhkailu olivat yhteisiä lapsuuden kokemuksia Demeter-prosessin naisille. Vanhemman tai vanhempien poissaolevuus ja irrallisuus oli myös koettu henkisen väkivallan muodoiksi, joita naiset olivat lapsuudessaan kokeneet. Naiset kuvasivat henkistä väkivaltaa esimerkiksi muistelemalla sitä, kuinka äiti oli sanonut vaikeaksi, jos joskus itse lapsena vaati äidiltä jotain.

Henkisen väkivallan osalta toisena ääripäänä olivat vain vähän tai ei lainkaan henkistä väkivaltaa lapsuudessaan kohdanneet naiset, joita vastaajista oli hieman yli puolet. Aineistosta erottui kuitenkin selvästi naisten subjektiivinen käsitteiden tulkinta. Muutamissa vastauksissa naiset olivat numeerisesti arvioineet kokeneensa vain vähän tai ei lainkaan henkistä väkivaltaa, mutta sanallisesti kuvasivat useita väkivallan tekoja, jotka olivat aiemmin mainittujen kaltaisia. Aivan kuten fyysisenkin väkivallan osalta, tästä voi päätellä, että henkinen väkivalta on ollut Demeter-prosessiin osallistuneiden naisten lapsuudessa yleisempää, kuin tutkimuksen aineistosta saatu numeerinen arvio kertoo.

Lapsuuden väkivaltakokemusten lisäksi Demeter-prosessiin osallistuneet naiset kuvailivat muihin elämänvaiheisiinsa liittyneitä väkivallan kokemuksia. Osa naisista koki itse kohdistaneensa itseensä väkivaltaa, kuten liiallista itsekriittisyyttä. Lisäksi sekä henkinen että fyysinen väkivalta omissa parisuhteissa nousi esiin. Reilu 76 % naisista arvioi

kuitenkin, että he ovat kohdanneet vain vähän tai eivät lainkaan väkivaltaa lapsuuden kokemusten lisäksi. Aineistosta ilmenee, että lapsuuden väkivaltaisilla kokemuksilla on enemmän merkitystä naisen oman väkivaltaisen käyttäytymisen synnyssä, kuin parisuh-teessa olevalla väkivallalla.

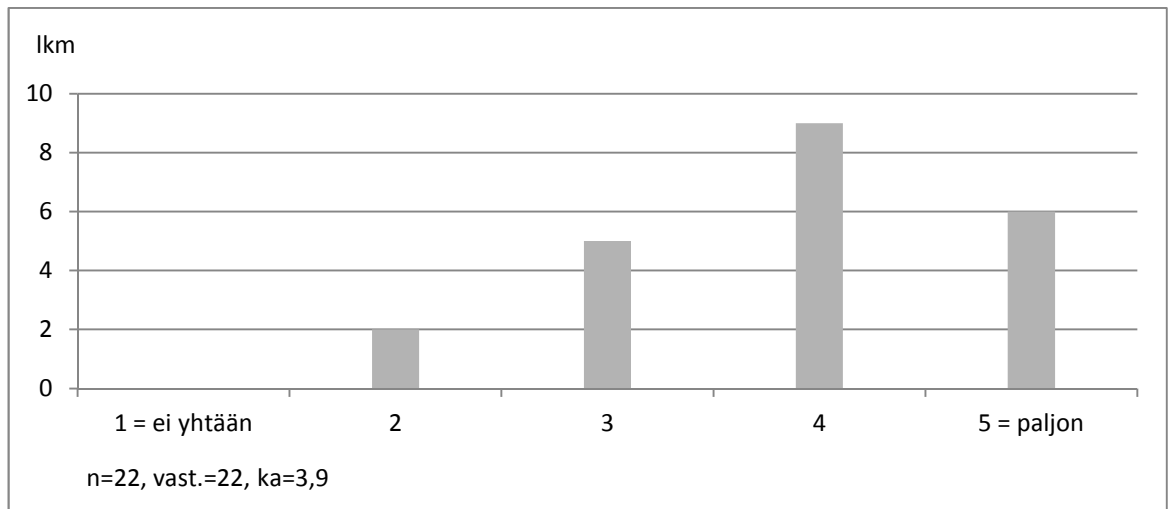
6.2 Avoin linja ensikontaktina oman väkivaltaisuuden kohtaamisessa

Avoin linja on yleensä väkivaltaiseen toimintaansa apua hakevan naisen ensimmäinen kosketus Demeter-työhön. Avoimeen linjaan soittava nainen puhuu usein ensimmäisen kerran ääneen omasta väkivaltaisuudestaan tai tulee kuulluksi omissa väkivaltakysymyksissään. Avoimeen linjaan soittaneet naiset kokivat häpeää paitsi väkivaltaisesta käyttäytymisestään myös asian tunnustamisesta. Useat mainitsivat myös epätoivon tunteen sekä valtavan uupumuksen. Väkivallan myöntämiseen liittyy monia tunteita, jotka voivat toimia eteenpäin ajavana voimana. Syyllisyyden ja katumuksen lisäksi pelko ja häpeä ovat tunteita, joita useat Avoimeen linjaan soittaneista naisista kuvasivat tunte-neensa ennen yhteydenottoaan. Pelko liitettiin erityisesti omaan käyttäytymiseen ja sen ennalta arvaamattomuuteen, mutta toisaalta myös siihen, miten väkivaltaisesti käyttäytyvään naiseen suhtaudutaan. Pelkoa aiheutti myös epätietoisuus siitä, millaisia muut apua hakevat naiset ovat.

Flinck ja Paavilainen (2010, 196) toteavat, että syyllisyys ja katumus ovat vahvoja tunteita, jotka paitsi auttavat näkemään omat virheet myös käynnistävät halun muutokseen. Kanerva (2011, 82) puolestaan toteaa, että häpeä on erittäin voimakas tunne, joka ilmaisee ihmisen syvimpiä arvoja ja eettisiä lähtökohtia. Häpeä voi olla moraalista, jolloin ihminen kokee olevansa paha. Moraalisen häpeän taustalla on jokin teko tai ajatus, jonka ihminen kokee uhkaksi itsekunnioitukselleen. Häpeän tunne syntyy etenkin tilanteissa, joissa ihminen vertaa omaa toimintaansa omiin eettisiin ihanteisiinsa ja huomaa, ettei kykene saavuttamaan niitä. Myös Näre (2004, 59) puhuu häpeän tunteista. Häpeä ja epäonnistumisen tunteet voivat syntyä tilanteissa, joissa ilmaistaan vihaa.

Yhteydenotto Avoimeen linjaan ja sitä kautta Demeter-prosessin käynnistyminen herätti naisissa tunteen, että nyt olen tehnyt asioille jotain, ja oma prosessi on saatu liikkeelle. Oman väkivaltaisen käyttäytymisen tunnustaminen itselle ja sen ääneen sanominen ku-

vattiin myös usein omaa tilannetta helpottavaksi tekijäksi. Helpotusta toi myös tieto siitä, että omaan väkivaltaisuuteen voi saada apua.

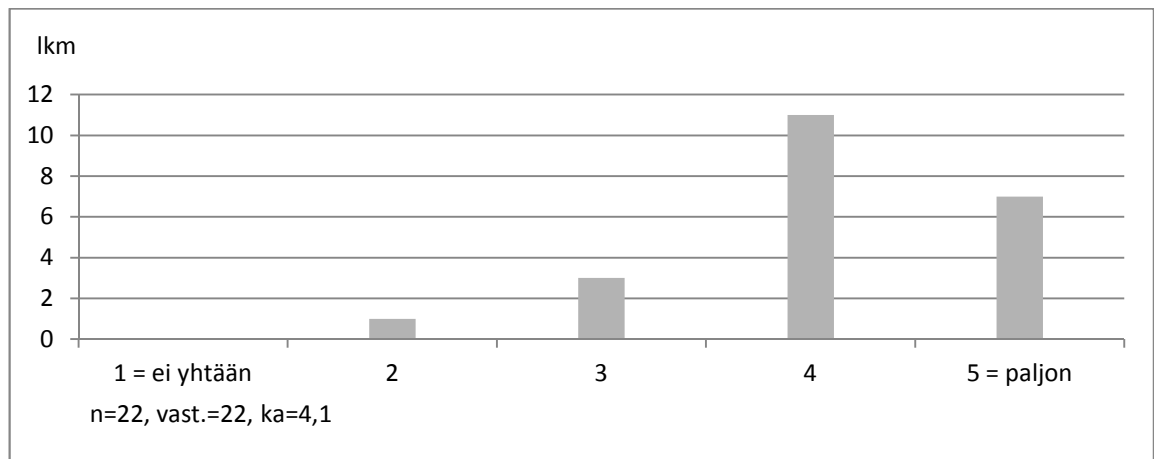
KUVIO 1. Kokemus Avoimeen linjaan soittamisen helpottavuudesta

Naiset arvioivat Avoimeen linjaan soittamisen helpottavuuden numeeriseksi keskiarvoksi 3,9. Perheentuvan (2010, 96) aiemmin tekemässä selvityksessä vastaavan kysymyksen keskiarvo oli 3,4. Tämän opinnäytetyön aineisto muodostuu niin pienestä joukosta vastaajia, ettei siitä saaduista tuloksista voida tehdä isompaa joukkoa koskevia päätelmiä. Vaikka yhteydenotto Avoimeen linjaan kuvataan numeerisesti aiempaa helpottavammaksi, ei pidä tehdä suoraa tulkintaa siitä, että Avoimen linjan merkitys on kasvanut asiakasnäkökulmasta. Sen sijaan voidaan todeta, että saatu tulos on samankaltainen, kuin aiemmin tehdyssä selvityksessä.

Yleisin syy soittaa Avoimeen linjaan oli naisten kuvausten perusteella kärjistynyt väkivaltilanne kotona. Toinen merkittävä syy oli oma huoli ja pelko omasta väkivaltaisesta käytöksestä. Myös muuttunut ja vaikea elämäntilanne kuvattiin merkittäväksi syyksi yhteydenotolle. Naiset mainitsivat myös läheisiltä saadun tuen motivoivan heitä soittamaan Avoimeen linjaan omien väkivaltakysymysten kanssa. Useilla naisilla oli yhteinen kokemus siitä, että heidän aiemmat yrityksensä ottaa omaa väkivaltaansa puheeksi muissa palveluissa oli sivuutettu. Toisaalta osa naisista oli soittanut Avoimeen linjaan muun palvelun ammattilaisen ohjaamana.

6.3 Yksilökeskustelut oman väkivaltaisuuden tarkastelussa

Yksilökeskusteluissa, jotka ovat Demeter-prosessin toinen vaihe, naiset jatkavat työskentelyä oman väkivaltaisuutensa kanssa. Naiset kokivat, että yksilökeskusteluissa heille tarjoutui mahdollisuus tarkastella omaa tilannettaan uusista näkökulmista. Lisäksi aika ja tila puhua ammattilaisen kanssa koettiin suureksi avuksi oman väkivaltaisuuden työstämisessä. Monet vastanneista naisista kokivat tärkeäksi sen, että yksilökeskusteluissa pohdittiin oman väkivallan syy-seuraus –suhteita ja erityisesti suhdetta omaan äitiin. Useat naiset antoivat kuitenkin palautetta kolmen yksilökeskustelukerran olevan liian vähäinen.

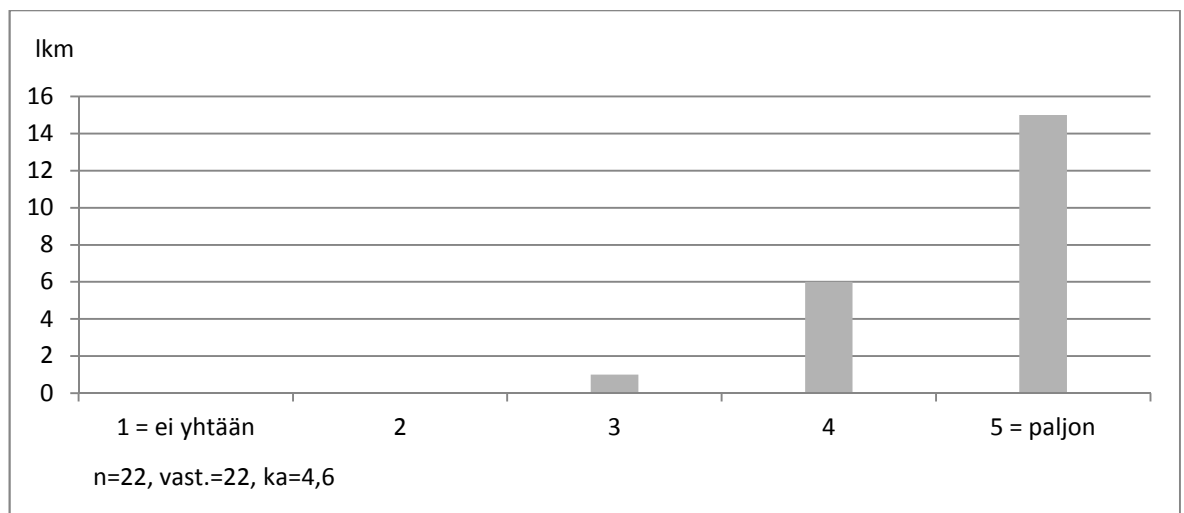

KUVIO 2. Yksilökeskusteluista saatu avun ja tuen määrä

Yksilökeskusteluista saadun avun ja tuen määräksi naisten vastauksista saadaan keskiarvo 4,1. Tämä kertoo naisten kokevan yksilökeskustelut oman väkivaltaproblematiikan tarkastelussa hyödyllisiksi. Pieni osa naisista antoi kuitenkin palautetta siitä, ettei yksilökeskusteluissa ehtinyt kunnolla syventyä omaan väkivaltaisuuteen. Tällaiset kokemukset lienevät tulosta aiemmin osan liian vähäisiksi kokemista yksilökeskustelujen määrästä. Aiemmin tehdyssä selvityksessä (Perheentupa 2010, 97) vastaavan kysymyksen vastausten keskiarvo oli sama kuin tässä opinnäytetyössä, mistä voidaan päätellä, että yksilökeskustelujen merkitys tuki- ja apumuotona Demeter-työssä on samansuuntainen kuin aiemmin.

6.4 Vertaisryhmän vaikutukset koettuun muutokseen

Vertaisryhmän on todettu olevan Demeter-työn työmuodoista vaikuttavin asiakasnäkökulmasta arvioituna (Perheentupa 2010, 80). Aiemmin toteutetussa selvityksessä (Perheentupa 2010, 98) Demeter-prosessin läpikäyneet naiset arvioivat vertaisryhmästä saadun avun numeerisesti asteikolla 1–5, jolloin keskiarvoksi muodostui 4,3. Tämän opinäytetyön aineistosta vastaava kysymys tuotti keskiarvon 4,6, jolloin voidaan tehdä päätelmä, että Demeter-työn vertaisryhmien vaikuttavuus on vähintään yhtä merkittävä kuin aiemmin.

KUVIO 3. Vertaisryhmästä saatu apu

Naiset kokivat ohjattuun vertaisryhmään osallistumisen ja vertaisryhmän erittäin voimaannuttavana. Etenkin ryhmän sisäiset reaktiot kuten muiden myötäeläminen omiin tarinoihin ja kertomuksiin koettiin naisten vastauksissa voimaantumisen tunnetta synnyttävänä tekijänä. Myös ryhmän jäsenyys koettiin voimaannuttavaksi. Mattila (2008, 72, 92) määrittelee voimaantumisen positiiviseksi olemassaolokokemukseksi, jossa ihminen hetkestä ja tilanteesta riippuen kokee merkityksellisyyttä ja iloa. Voimaantuminen lähtee ihmisen sisältä, mutta se on myös sosiaalinen prosessi, jossa ympäristön valta- ja voimakulttuuri vaikuttaa voimaantumisen kokemukseen.

Haasteellisuutta ryhmäprosessiin toi jännitys, joka naisten mukaan syntyi epä tietoisuudesta sekä tuntemattoman kohtaamisesta. Jännitys rajautui vastaajien mukaan lähinnä ensimmäiseen ryhmäkertaan, ja sen kokemus väistyi ryhmän muodostumisen jälkeen.

Demeter-ryhmät ovat pienryhmiä, ja naiset kuvasivat haasteelliseksi sitä, kuinka olla samalla sekä yksilönä että ryhmän jäsenenä ryhmässä. Pennington (2002, 15, 72, 80) kuvaa ryhmätoimintaa sosiaalisesti vuorovaikutukseksi, joka tuottaa mielihyvää ja tarjoaa mahdollisuuden myönteisiin, merkityksellisiin ihmissuhteisiin. Ryhmän muodostuminen on alkuvaihe ryhmän kehityksessä; siinä ryhmän jäsenet tutustuvat toisiinsa ja luovat ryhmän sisäiset rakenteet ja perussäännöt sekä suuntautuvat ryhmälle asetettuun tehtävään. Pienessä, enintään kahdeksan hengen ryhmässä, yksilöiden minätietoisuus kasvaa, jolloin omaan käyttäytymiseen kiinnitetään paljon huomiota. Myös Segercrantz (2009, 19) on tehnyt havaintoja ryhmässä toimimisesta. Ryhmässä toimimisen suuri merkitys on se, että ryhmät mahdollistavat aidon vuorovaikutuksen, kohtaamisen sekä peilin omalle toiminnalle. Aika, tila ja yhteiset säännöt antavat mahdollisuuden kokea yhteenkuuluvuutta ja vertaisuutta. Kuunteleminen siinä missä jakaminenkin vahvistavat ihmisen kokemusta toisesta sekä vastuusta ja kannattelukyvyistä.

Ryhmän heterogeenisyys aiheutti osalle vastaajista haasteita integroitua ryhmään, sillä osalla nousi vahva kokemus siitä, ettei kaikkiin ryhmän jäseniin pysty samaistumaan. Samaistumista vaikeuttivat ryhmäläisten erilaiset taustat, kuten äitiys tai oman väkivaltaisuuden kohteet. Lindroosin (2009, 25–26, 44) mukaan ryhmässä kasvaminen vaatii ryhmältä sallivuutta ja hyväksyvää ajattelutapaa. Vaikealta tuntuvien asioiden esiin nostaminen on mahdollista vain ympäristössä, jossa ei tarvitse piilottaa omia puutteitaan ja niitä tekijöitä, jotka ovat kehityksen ja kasvun tiellä. Erilaisistakin ryhmän jäsenistä voi löytää yhteneväisyyksiä omaan elämäntilanteeseensa. Oleellista on antautua vuorovaikutukselle ja nähdä se tärkeänä kasvun tekijänä oman itsensä löytämisessä. Mitä enemmän itsestään antaa, sitä enemmän itse saa.

6.4.1 Naiseuden teema ryhmäprosessiin vaikuttavana tekijänä

Naisryhmän tuki koettiin palautteeseen vastanneiden naisten keskuudessa erittäin merkittäväksi osaksi oman prosessin etenemistä. Asteikolla yhdestä viiteen naiset arvioivat naisryhmän tuen merkityksen keskiarvoksi 4,2, kun kyseessä oli kokemus omaan prosessiin saadusta tuesta ja avusta. Vaikuttavaksi kuvailtiin etenkin kokemusta siitä, ettei ole yksin väkivaltaisuutensa kanssa tai ainoa, jolla on väkivaltaisia toimintamalleja. Naisryhmästä saatu tuki auttoi lisäksi sanoittamaan tunteita, joita prosessi nosti esiin.

Käsitys omasta naiseudesta tai siihen herääminen olivat toistuvia teemoja naisten vastauksissa. Tärkeäksi naisryhmässä muodostui myös kokemus ymmärretyksi ja hyväksytyksi tulemisesta. Itse- ja omanarvontunto kasvoivat naisryhmässä. Yksilökeskusteluissa aloitettu itsetuntemustyöskentely (Perheentupa 2010, 77) syveni ryhmässä, jossa itsetietoisuus vahvistuu ja vastuunoton opettelu jatkuu. Vertaisryhmässä käsitellään yhtenäisena teemana naiseutta ja sen vaikutuksia käyttäytymiseen, ajatteluun sekä kokemusmaailmaan. Perheentuvan (2010 80–81) mukaan lähtökohtana on havainto siitä, että Demeter-haavan eli varhaisissa vuorovaikutussuhteissa syntyneen vääristymän aiheuttama pelko hylätyksi, mitätöidyksi tai henkisesti tasolla kosketetuksi tulemisesta vaikeuttaa naisen liittymistä osaksi ryhmää. Ryhmässä annetaan jokaiselle naiselle tilaa oman tarinansa kertomiseen sekä kuulluksi tulemiseen. Oleellista on tutustua ja syventyä omaan sisäiseen käsikirjoitukseen eli siihen, kuka olen, mitä olen ja miksi olen.

Käsitys naiseudesta muovautui vertaisryhmän aikana. Naiset oppivat arvostamaan naiseutta ja toisia naisia uudella tavalla sekä havaitsemaan naiseuden erityisyyttä. Demeter-työn koordinaattorin Maria Lindroosin (2010, 185–186) mukaan suomalainen kulttuuri ei anna riittävästi arvoa sukupuolten erityisyydelle. Naisyhteys, joka Demeter-ryhmässä muodostuu, antaa naisille mahdollisuuden peilata omaa nais erityisyyttään ja sitä kautta työstää myös väkivaltaan liittyvää problematiikkaa. Naisyhteys merkitsee omaa kasvua sekä elämänvoiman vahvistumista. Naisen kyky päästä kosketuksiin oman kasvunsa tukemisen sekä huolenpidon kanssa johtuu naissukupuolesta, joka mahdollistaa uuden elämän synnyttämisen ja sitä kautta ymmärryksen kasvun ja yhteyden tärkeydestä.

Naiselle ja naiseudelle asetetut oletukset koettiin naisten vastauksissa haasteina omalle jaksamiselle, mutta osa naisista koki oppineensa hyväksyntää ja sallivuutta itseään kohtaan Demeter-prosessin aikana. Demeter-prosessin käyneet naiset eivät silti aina tunteneet yltävänsä kokemiensa odotusten tasolle. Suomalaisessa kulttuurissa nainen nähdään vahvana, itsenäisenä sekä tasa-arvoisena (Gordon 2001, 94). Myös Lempiäinen (2001, 37) sanoo naiseuteen sisältyvän paljon normeja ja odotuksia, joiden muovautuminen samalle tasolle yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten kanssa on hidasta. Pirinen (2001, 155) on tehnyt havainnon, että kun nainen astuu hänelle asetettujen reunojen ulkopuolelle, esimerkiksi lyödessään lastaan tai miestään, hän kyseenalaistaa ne toimintatavat, jotka perinteisesti on mielletty naiseuteen kuuluvaksi. Sekä Lempiäinen (2001,

37) että Pirinen (2001, 143) toteavat, että naiseudelle halutaan antaa oma erityinen paikka, ja nähdä nainen hoivaajana, huolehtijana ja lohduttajana.

6.4.2 Ryhmäprosessin merkittävyys

Demeter-työn vertaistukiryhmään osallistuneet naiset sanoittivat ryhmän aikana omassa käyttäytymisessä ja ajattelussa tapahtuneita muutoksia monin eri tavoin. Yhtenä huomiona oli ymmärrys omien perustarpeiden huolehtimisen tärkeydestä. Konkreettiset asiat, kuten nälkä tai väsymys, voivat toimia laukaisevana tekijänä väkivaltaiselle impulssille. Omien rajojen pohtiminen ja niiden asettamisen opettelu koettiin tärkeäksi muutokseksi ryhmäprosessin aikana. Näre (2004, 50) on myös havainnut, että nainen sivuuttaa omia tarpeitaan välttääkseen riidan tai ollakseen ”hyvä äiti”. Jatkuva omien perustarpeiden sivuuttaminen arjessa johtaa kuitenkin helposti uupumukseen.

Tiedostamattomien muutosten ja muutostyön jatkumisen huomaaminen koettiin tärkeinä asioina. Useat naiset kokivat, että Demeter-prosessi on vasta ensimmäinen taso pitkässä työskentelyssä, jota tulee jatkaa itsensä ja omien väkivaltakysymysten kanssa. Ymmärrys siitä, että omaan käytökseen voi vaikuttaa, koettiin tärkeänä muutosta tuottavana asiana. Myös naiseuden erityisyyden ymmärtäminen sekä naiseuden arvostaminen koettiin asioina, jotka muuttuivat ryhmäprosessin aikana. Segercrantz (2009, 19) toteaa, että muutostyössä on tärkeää se, että ihminen uskaltaa tulla riippuvaiseksi muista ja muiden avusta. Riippuvaisuutensa tunnustamalla ja hyväksymällä ihminen voi tulla itsenäistyä ja vahvistaa omaa identiteettiänsä. Lindroosin (2009, 27) mukaan liittyminen ryhmään ja riippuvaisuuden hyväksyminen saattaa tuntua pelottavalta, jos ihmisellä on vähän tai ei lainkaan kokemuksia turvallisesta riippuvuussuhteesta, jossa omia tarpeita ja tunteita ei ole tarvinnut kieltää.

Vihanhallinta ja kärsivällisyyden opettelu nousivat vahvasti esiin, kun naiset pohtivat heissä ryhmätyöskentelyn aikana tapahtuneita muutoksia. Objektiivisuus muiden ryhmäläisten väkivaltaisuuteen auttoi ymmärtämään ja työskentelemään väkivallan kanssa. Ryhmässä opittiin, että negatiivisten tunteiden, kuten vihan tai suuttumuksen tunteminen on sallittua, mutta ne tulee kanavoida oikein. Lisäksi tunne turvallisuudesta ja

omasta kyvystä hallita tilanteita, jotka aiemmin ovat johtaneet väkivaltaiseen tekoon tai haluun tehdä väkivaltaa, kuvattiin suuriksi muutoksiksi.

Vertaisryhmän merkitys omassa Demeter-prosessissa koettiin naisten vastauksissa erittäin suureksi. Se, että vertaisryhmä oli ammatillisesti ohjattu, vaikutti naisten mielestä ratkaisevasti omaan prosessiin sekä ryhmäkertojen sisältöihin. Naiset kokivat ryhmänohjaajan ammattitaidon eniten vaikutusta synnyttäväksi tekijäksi vertaisryhmässä. Ammatillaisen ymmärrys väkivallan problematiikasta auttoi naisia tutkimaan omaa väkivaltaisuuttaan sekä löytämään siihen uusia näkökulmia. Myös ohjaajan kannustavuus koettiin ryhmän työskentelyä tukevana asiana. Toteutuneiden keskustelujen rakentumisen, kulun sekä sisältöjen arvioitiin olevan pitkälti ryhmänohjaajan ansiota, ja naiset kokivat sen ehdottomaksi edellytykseksi Demeter-prosessin onnistumiselle. Naiset arvioivat myös ryhmänohjaajan sukupuolen merkitystä ryhmäprosessiin. Noin 86 % naisista piti tärkeänä tai erittäin tärkeänä sitä, että ryhmänohjaaja oli nainen. Monet naiset sanoittivat merkitystä jopa niin, että naisohjaaja oli työskentelyn edellytys. Vaikka pieni osa naisista ei kokenut ohjaajan sukupuolella olevan merkitystä ryhmätoimintaan, miesohjaaja koettiin ajatuksen tasolla vieraaksi ja vaikeasti lähestyttäväksi. Naissukupuolen etuina nähtiin ymmärrys naiseudesta, mikä mahdollisti sekä naiseuden että äitiyden teemojen syvälle viemisen. Naisyhteyden syntyminen koettiin myös naisten vastauksissa merkittäväksi tekijäksi.

6.5 Muutos väkivallattomuuteen

Perheentupa (2010, 71) kuvaa väkivaltaisista taipumuksista irtautumista seuraavasti: ”Kun pelko rakkauden menettämisestä ja sille alistumisesta on löytänyt juurensa ja ymmärryksensä, henkinen ja fyysinen väkivallan teon tarve itseä ja toisia kohtaan on kesytetty.” Edellä kuvattujen tekijöiden tiedostaminen ja oma ymmärrys väkivallasta nähdään Demeter-työssä edellytyksiksi sille, että nainen pystyy tekemään muutoksen väkivallattomuuteen.

Demeter-työn palautelomakkeisiin vastanneet naiset korostivat vastuunoton merkitystä väkivaltaisesta käyttäytymisestä irrottautumisessa. Naiset toivat esiin myös anteeksiantoja ja sen ymmärtämisen merkitystä koko muutosprosessin onnistumisessa. Myös Per-

heentupa (2010, 73) sanoo, että vastuunottaminen omista teoista on tärkeä ja välttämätön askel Demeter-työn aloittamisessa ja koko Demeter-prosessin onnistumisessa. Kanerva (2011, 85) puolestaan puhuu anteeksiannon tapahtuvan tunnetasolla, joten sitä ei voi pakottaa. On kuitenkin hyvä tiedostaa oma tarve anteeksi antamiselle ja tietoisesti työstää sitä, sillä se on osa toipumisprosessia. Muutosprosessin edetessä voi käydä niin, että anteeksianto tapahtuu luonnostaan, kun ihminen löytää syy-seuraus-yhteyksiä ja voimaantuu. Lindroosin (2009, 38) mukaan omien puutteiden hyväksyminen sekä vihan ja häpeän tunteiden käsitteleminen saattavat edesauttaa anteeksi antamisen prosessia, samoin kuin myönteinen ja rakentava kokemus ryhmästä.

Muutosta väkivallattomuuteen tukevat itsehillintä sekä vihan tunteen syntymisen tunnistaminen. Omien väkivaltaimpulssien synnyttäjien ja laukaisevien tekijöiden tiedostaminen on erittäin oleellinen osa väkivaltaisen toiminnan ennaltaehkäisyä. Naiset kokivat, että väkivaltaan aiemmin johtaneiden tilanteiden ennakointi auttaa ehkäisemään omia väkivaltaisia mielitekoja. He kuvailivat hallitsevansa kyseisiä tilanteita esimerkiksi poistumalla paikalta, ottamalla omaa aikaa tai välttämällä konfliktiin usein ajautuvia tilanteita tai keskustelunaiheita. Tärkeäksi muutosta ylläpitäväksi tekijäksi nimettiin nimenomaan tiedostaminen.

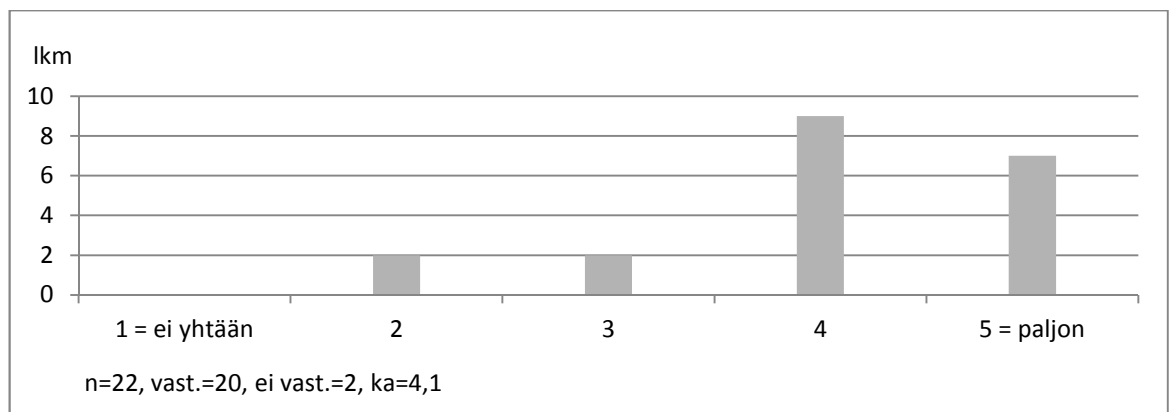
Demeter-prosessin käyneet naiset kokivat haastavaksi arvioida oman itsetuntemustyöskentelynsä jatkumista. Arviointia hankaloitti kokemus siitä, että oman työskentelyn koettiin olevan vasta alussa. Itsetuntemustyöskentelyn jatkuvuudelle naiset antoivat keskiarvon 3,7, mutta vain 14 naista 22:sta oli arvioinut numeerisesti oman työskentelynsä jatkuvuutta. Tämä ei suoraan kerro siitä, että naiset eivät osaisi arvioida omaa työskentelyään. Useat tämän kysymyksen kohdalla vastaamatta jätetyt kohdat saattavat olla tulosta siitä, että palautelomakkeet jaettiin naisille jo vähän ennen vertaisryhmän loppumista, mikä teki itsetuntemustyöskentelyn jatkumisen arvioinnista vaikeaa. Naisista, jotka kuitenkin arvioivat oman työskentelynsä jatkumista, noin kaksi kolmesta koki, että itsetuntemustyöskentely oli jatkunut melko tai erittäin paljon. Oman itsetuntemustyöskentelyn keinoina naiset jatkoivat asioista puhumista sekä siitä kirjoittamista. Oma aika koettiin erittäin tärkeäksi, samoin omista perustarpeista huolehtiminen. Asioiden pohtiminen, menneistä luopuminen sekä anteeksianto nousivat myös esiin naisten vastuksista. Naiset arvioivat, että Demeter-prosessi oli vasta alkua heidän omalle itsetuntemustyöskentelylleen, ja se jatkuu vielä pitkään – ehkä ikuisesti.

Demeter-prosessin osuutta naisten väkivaltaisen käyttäytymisen katkaisemisessa naiset sanoittivat eri tavoin. Demeter-työ ja laajemmin sen konteksti Maria Akatemiassa nähtiin sosiaalisena verkostona, joka tukee väkivallattomuutta sekä oman naiseuden kasvua. Demeter-työssä esiin nostetut teemat, kuten naiseuden, sukupuolierityisyyden sekä sukupolviketjun merkityksen ymmärtäminen omassa toiminnassa koettiin väkivallattomuutta tukeviksi seikoiksi.

Aineistosta nousee esiin, että Demeter-työn aikana saadut eväät ja näkökulmat lähestyä omaa väkivaltaisuutta tukevat naisten muutosta väkivallattomuuteen. Osiot, joissa arvioidaan Demeter-työn eri vaiheita, Avointa linjaa, yksilökeskusteluja sekä vertaisryhmää, tuottavat summatiivisesti tietoa siitä, että Demeter-työ on kokonaisuutena hyvin muutosta väkivallattomuuteen tuottavaa ja tukevaa toimintaa.

6.6 Demeter-työn jälkeinen tilanne

Demeter-työhön osallistuneita naisia pyydettiin arvioimaan sitä, kuinka he ovat pystyneet ylläpitämään omaa väkivallattomuuttaan Demeter-työn päätyttyä.

KUVIO 4. Väkivallattomuuden ylläpitäminen

Kuvio 4 kuvaa naisten arviota siitä, kuinka hyvin he ovat pystyneet ylläpitämään omaa väkivallattomuuttaan Demeter-prosessin jälkeen. Naisten vastausten keskiarvo on 4,1, mikä kertoo naisten onnistuneen melko hyvin ylläpitämään väkivallatonta elämää. Kaksi naista 22:sta jätti numeerisen arvioinnin tekemättä tämän kysymyksen kohdalla, ja

osa numeerisen arvioinnin antaneistakin ilmaisi sanallisesti, kuinka hankalaa on sijoittaa omaa kehitystä asteikolle.

Demeter-työ on asiakkaalle prosessi, joka kestää yleensä puolesta vuodesta vuoteen. Niiden kuukausien, joiden aikana nainen tutkii omaa väkivaltaista toimintaansa, tavoitteena on tukea naista edistämällä hänen henkistä kasvuaan ja sisäistä hyvinvointiaan muun muassa tukemalla naista omassa sukupuoli-identiteetissään. Näiden elementtien kautta naiselle annetaan valmiuksia ylläpitää väkivallattomuutta myös Demeter-työn konkreettisen päättymisen jälkeen. Väkivallattomuuden ylläpitämisen tukena naiset näkivät tärkeänä vertaisryhmässä saadun tuen ja sen jatkumisen varsinaisen ryhmätoiminnan jälkeenkin itse järjestettyinä, epämuodollisina tapaamisina ilman ammattilaisen ohjausta. Tärkeäksi teemaksi nousi myös tietoisuus itsestään ja niistä impulsseista, jotka aiemmin ovat aiheuttaneet väkivaltaista toimintaa. Vastuunotto oli teemana hyvin vahvasti esillä, mikä kertoo siitä, että naiset ovat sisäistäneet Demeter-toiminnan ytimen. Oman ajan ja sallivuuden lisääminen omassa arjessa huomattiin väkivallattomuutta ylläpitäviksi tekijöiksi. Oman rajallisuuden ja riittävyuden ymmärtäminen tukee arjessa jaksamista ja sitä kautta kykyä hallita aiemmin väkivallalla ratkaistuja tilanteita muilla keinoilla.

Ryhmässä toimimisen tavoitteena on löytää itsensä vertaisten sekä ammattilaisen tuella. Varhaiset pettymyksen ja hylkäämisen kokemukset kuitenkin altistavat sille, että ihminen jää kiinni vanhoihin toimintamalleihinsa ja tapoihinsa olla vuorovaikutuksessa. (Lindroos 2009, 23.) Muutos väkivallattomuuteen vaatii siis omien tunteiden, tapojen ja ajattelumallien ja erityisesti niiden juurien tuntemista ja tiedostamista. Konkreettisten asioiden, kuten väkivaltaa sisältäneen suhteen päättämisen, koettiin auttavan ylläpitämään omaa väkivallattomuutta. Kyky tunteen ja toiminnan erottamiseen toisistaan koettiin myös tärkeänä taitona väkivaltaisesta käyttäytymisestä irrottautumisessa. Toisaalta esiin nousi myös epätietoisuus siitä, miten vihanhallinta, omien tunteiden rakentava käsittely tai rajojen asettaminen Demeter-työskentelyn jälkeen onnistuu ilman ryhmän ja ammattilaisen tukea. Demeter-työskentely pitää naisten omaa väkivallasta irtautumisen prosessia aktiivisena. Pelko siitä, että Demeter-prosessin päättyessä arki valtaa taas helposti mielen, eikä voimavaroja enää löydy samalla tavalla itsetuntemustyöskentelyyn kuin Demeter-työn ollessa aktiivista, näkyi naisten vastauksissa.

7 YHTEENVETO

7.1 Väkivallan väheneminen ja sen yhteys Demeter-työhön

Arviointitutkimuksen tarkoituksena on määrittää arvo ja merkitys, jotka Demeter-työhön osallistuneet naiset antavat saamalleen tuelle. Induktioon painottuva tutkimusmenetelmä pyrkii sanoittamaan tuota arvoa ja merkitystä aineistolähtöisesti eli asiakailta saadun palautteen kautta. Realistinen evaluaatio, jota tässä arviointitutkimuksessa hyödynnettiin, pyrkii avaamaan Demeter-työn sisäisiä työprosesseja, jotta tulkinnat aineistosta ovat perusteltuja ja ymmärrettäviä. Tavoitteena on, että Demeter-työhön liittyvät erityispiirteet, kuten sukupuolierityisyyden korostaminen, ja toiminnan sisällöt eli Demeter-prosessi on tehty näkyväksi.

Demeter-työn tuki naisen muutoksessa väkivallattomuuteen on kolmivaiheinen prosessi, jossa jokainen prosessin vaihe on merkittävä osa muutostyötä. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä on ”Miten Demeter-työ tukee väkivaltaa käyttäneen naisen muutosta väkivallattomuuteen?” Demeter-työn tuki perustuu ammatti- sekä vertaistukeen, joita toteutetaan kiinteästi Maria Akatemian viitekehyksessä. Naissukupuolen erityisyyden huomioiminen on olennainen osa koko tukiprosessia, ja se näkyy naisten vastauksissa selvästi. Aineistosta tulee esiin, että naiset kokevat saavansa tukea omaan väkivaltaisuu-teensa naisyyhteyden, -ryhmän sekä -erityisyyden kautta. Vertaistuen merkityksen korostaminen naisten vastauksissa ei tarkoita sitä, etteivätkö Demeter-prosessin kaksi muuta vaihetta olisi merkittäviä naisten muutoksessa väkivallattomuuteen. Avoin linja on korvaamaton matalankynnyksen väylä Demeter-prosessin aloittamisessa, ja sen merkitykselle naisten tukiprosessin käynnistymisessä tulisi antaa arvoa.

Naisen muutosta väkivallattomuuteen tukee ymmärrys omasta vastuusta ja väkivallan juurista. Demeter-työssä naiselle annetaan mahdollisuus nähdä oman toiminnan merkittävyys, ottaa vastuuta ja tiedostaa oma Demeter-haava. Vastuunotto nousee avainasemaan jokaisessa Demeter-työn vaiheessa. Ilman kykyä ottaa vastuu omasta toiminnasta ja elämästä, muutos väkivallattomuuteen ei ole mahdollinen. Vastuunoton ohella muutosta väkivallattomuuteen tukee väkivaltaimpulssien juurien tiedostaminen. Tiedostamisesta seuraa itsehillintää ja kyky käsitellä vihan tunteita tavalla, joka ei vaadi väkival-

taista käyttäytymistä. Demeter-työ tarjoaa naisille välineitä oppia edellä mainittuja keinoja sekä mahdollisuuden itsetuntemustyöskentelyyn. Parempi ja uudelleen rakennettu itsetuntemus on kanava, jonka kautta opitut muutokset voidaan siirtää käytäntöön. Demeter-prosessi on usein ensimmäinen askel itsetuntemustyöskentelyssä, jossa naiset oppivat konkreettisen, läpi elämän kantavan taidon. Oppiessaan tuon taidon, naisten ei tarvitse aktiivisesti työstää prosessiaan, vaan se kulkee heidän mukanaan auttaen heitä ylläpitämään väkivallattomuutta.

Demeter-työskentely on aineiston perusteella merkittävä tuki väkivaltaa käyttäneen naisen muutosprosessissa. Asiakaskontakti pitää työskentelyä ja prosessia aktiivisena, jolloin väkivaltaa on helpompi välttää, analysoida ja tiedostaa. Pohdintaa naisissa aiheuttaa epätietoisuus siitä, kuinka voimavaroja syövää arki tulee olemaan Demeter-työn jälkeen. Tavoitteena Demeter-työssä on, että naisten ajattelussa tapahtuisi pysyvä muutos, jolloin aktiivisen tuen loppuessa arki ei söisi voimavaroja itsetuntemustyöskentelyltä. Itsetuntemuksen vahvistamisen ja ylläpitämisen vuoksi jatkotuen kehittäminen Demeter-työhön on tärkeää ja siihen pyritään vastaamaan vapaaehtoistoiminnan kautta.

Aineiston pohjalta voi todeta, että Demeter-työstä saadut välineet lähestyä omaa väkivaltaisuutta tukevat naisten muutosta väkivallattomuuteen. Tulokset, joita aineistosta on saatu, arvioivat summatiivisesti Demeter-työn eri vaiheita ja sitä, kuinka muutosta tukevaa Demeter-työ on kokonaisuudessaan. Aineiston pohjalta voi todeta, että Avoin linja, yksilökeskustelut sekä vertaisryhmä ovat kokonaisuutena hyvin naisten muutosta väkivallattomuuteen tukevaa toimintaa. Naisten kokemus on, että Demeter-prosessi on tärkeä alku pitkässä työskentelyssä omien väkivaltakysymysten kanssa.

7.2 Demeter-työn eri vaiheiden tarjoama tuki

Alakysymyksiä varsinaiselle tutkimuskysymykselle ovat: Millaista tukea väkivaltaa käyttänyt nainen kokee saaneensa Avoimesta linjasta?, Millaista tukea väkivaltaa käyttänyt nainen kokee saaneensa yksilökeskusteluista? sekä Millaista tukea väkivaltaa käyttänyt nainen kokee saaneensa ohjatusta vertaisryhmästä?

Avoim linja on yleensä Demeter-työssä naisen ensikosketus oman väkivaltaisuuden prosessointiin ja avun hakemiseen. Tarkoituksena on lähteä tutkimaan omaa väkivaltaisuutta ja siitä syntyneitä tunteita. Avoim linja antaa naisille sysäyksen eteenpäin sekä mahdollisuuden tulla kuuluksi vaikeassa häpeää ja pelkoa aiheuttavassa tilanteessa. Avoimesta linjasta saatu tuki näyttää aineiston pohjalta perustuvan siihen, että naiset pääsevät sanoittamaan omaa väkivaltaansa ääneen. Myös naisten tietoisuus siitä, että omaan väkivaltaisuuteen on mahdollista saada apua, koetaan tukea tuovaksi asiaksi. Avoimen linjan tuen merkitys naisen kohdatessa oman väkivaltaisuutensa on aineiston pohjalta vähäisin kolmesta Demeter-prosessin vaiheesta. Avoimesta linjasta saatu tuki on kestoltaan huomattavasti lyhyempi kuin kahdessa muussa Demeter-prosessin vaiheessa, jolloin sen koettu vaikuttavuuskin on muita tukivaiheita matalampi. On hyvä huomata, että Avoimen linjan merkitys väkivallan vähenemisessä on suurempi kuin numeerisesti arvioidaan, sillä se vaikuttaa muihin Demeter-työn vaiheisiin. Avoimen linjan matala kynnyks helpottaa työskentelyn aloittamista ja toimii alkusysäyksenä muille työvaiheille, joten sitä kautta Avoimen linjan merkitys on todellisuudessa numeerista arvioita suurempi.

Yksilökeskusteluista saatua tukea määrittävät ennen kaikkea mahdollisuus oman tilanteen sekä itsetuntemuksen tarkasteluun. Aika ja tila keskustella ammattilaisen kanssa tukevat omaan väkivaltaisuuteen liittyvien asioiden työstämistä. Nähdyksi, kuuluksi ja kohdatuksi tuleminen lisäävät aineiston pohjalta naisen kokemusta tuesta. Mahdollisuutta syventyä oman väkivallan syy-seuraus – suhteisiin ja lapsuuteen yksilökeskusteluissa ovat tärkeitä muutosta synnyttäviä voimia. Yksilökeskusteluista voitaisiin aineiston mukaan saada enemmän tukea, mikäli niiden määrää lisättäisiin kolmesta tapaamisesta. Yksilökeskusteluista saadun avun ja tuen määrä aineistossa on keskiarvolta 4,1, mikä kertoo naisten kokevan yksilökeskustelut oman väkivaltaproblematiikan tarkastelussa hyödylliseksi.

Vertaisryhmä on Demeter-työn työmuodoista vaikuttavin asiakasnäkökulmasta arvioituna. Vertaisryhmään osallistuminen on aineiston perusteella naisista voimaannuttavaa ryhmän sisäisten reaktioiden ja jakamisen kautta. Ryhmässä toimimisessa on silti omat haasteensa, kuten jännitys, ryhmän heterogeenisyys sekä toimiminen ryhmässä yksilönä ja jäsenenä. Tärkeimmät vertaisryhmästä saadut tuen muodot ovat voimaantumisen kokemuksen lisäksi ymmärrys omien perustarpeiden huolehtimisen tärkeydestä sekä vas-

tuunoton oppiminen. Yksilökeskusteluissa aloitettu itsetuntemustyöskentely syvenee ryhmässä, ja vastuunoton opettelu jatkuu. Myös vertaisuus on olennainen osa Demeter-ryhmästä saatua tukea. Vaikuttava on etenkin kokemus siitä, ettei ole yksin väkivaltaisuuksensa kanssa tai ainoa, jolla on väkivaltaisia toimintamalleja.

Naiseuden teema nousee erittäin merkittävänä tukea tuottavana asiana vertaisryhmässä. Naisryhmän tuki ja naisyhteys tukevat jokaisen naisen yksilöllistä prosessia auttamalla sanoittamaan tunteita ja löytämään oman naiseuden. Tärkeää naisryhmässä on kokemus ymmärretyksi ja hyväksytyksi tulemisesta sekä itse- ja omanarvontunnon kasvu. Sukupuolierityisyyden huomioiminen Demeter-työssä mahdollistaa naisten kokemuksen naisyhteydestä ja siinä kasvamisesta. Aineistosta kumpuaa ymmärrys oman naiseuden merkityksestä kokemusmaailmaan ja väkivallan problematiikkaan esimerkiksi väkivallan juurien löytymisen kautta. Naiset oppivat ryhmässä arvostamaan naiseutta ja toisia naisia uudella tavalla sekä havaitsemaan naiseuden erityisyyttä myös väkivallan osalta. Positiivisen naisryhmään liittymisen kokemuksen kautta väkivaltaisesti toimineet naiset saavat vertaisryhmässä välineitä rakentaa omaa sisäistä käsikirjoitustaan uudelleen ja sitä kautta korjata väkivaltaa synnyttäneitä toimintamallejaan.

Naisyhteyden syntyminen on mahdollista, kun ryhmänohjaajakin on nainen. Aineiston pohjalta eniten vaikutusta tuottava asia vertaisryhmässä on ryhmänohjaajan ammattitaito. Naisyhteyden syntymisen kannalta on siis merkittävää, että ryhmänohjaaja on nainen, ja useimmat naiset näkivätkin sen välttämättömyydeksi vertaisryhmän toimivuuden kannalta. Naissukupuolen etuna on ymmärrys naiseudesta, mikä mahdollistaa sekä naiseuden että äitiyden teemojen syvälle viemisen, ja sitä kautta mahdollisuuden peilata jokaisen omaa nais erityisyyttä.

7.3 Työn kehittämisen haasteet ja jatkotutkimukset

Naisten tekemä lähisuhdeväkivalta on verrattain vähän tutkittu aihe, minkä vuoksi aihealueen tutkimiseen yleensä käytettyjä orientaatiota ei ole kehitetty kuin muutama. Yksi näistä orientaatioista on tutkimus, joka korostaa naisen väkivallan syiden moninaisuutta ja kontekstien tärkeyttä. (Lattu 2008, 171.) Opinnäytetyöni edustaa tällaista tutkimusta, jossa painopisteenä ovat elämän aiempien tapahtumien ja nykyisen elämäntilanteen

keskinäinen vuorovaikutus sekä toisaalta yhteiskunnallisten tekijöiden merkitys väkivallan tulkinnassa. Tässä kohtaa on hyvä mainita, ettei naisten väkivallan syiden ymmärtäminen ja niiden esiintuominen tarkoita väkivaltaisen toiminnan hyväksymistä tai anna sille oikeutusta. Naisen oman väkivaltaisuuden esiintuomisella ei myöskään ole tarkoitus vähätellä naisten tai muiden väkivallan uhrien kokemaa väkivaltaa tai jättää sukupuolesta riippumatonta vastuuta taka-alalle. Väkivaltaa tulee ehkäistä, oli sen tekijä kuka tahansa. (Flinck & Paavilainen 2009, 187.)

Aineiston pohjalta nousee vahva tarve jatkotyöskentelylle ja etenkin ryhmämuotoisen tuen jatkumiselle. Demeter-työn kolmannen vaiheen työmuodon, vertaisryhmässä työskentelyn, merkitys asiakasnäkökulmasta on ilmeinen asiakaspalautteiden pohjalta. Toive ryhmätyöskentelyn jatkamista pidemmälle viidentoista kerran jälkeen on myös hyvin vahvasti esillä. Sama toive tulee myös Demeter-työryhmän sisältä. Demeter-prosessin päätyttyä naiset ilmaisivat huolta siitä, kuinka oma työskentely väkivalta-asioiden kanssa jatkuu ilman vertaisryhmän tukea ja työskentelylle varattua aikaa ja paikkaa. Mahdollisuus omakustanteiseen jatkotyöskentelyyn ei ole kaikille Demeter-työhön osallistuneille naisille mahdollista, joten tarve muunlaiselle jatkotuelle on ilmeinen. Myös Maria Akatemiassa on herätty tähän tarpeeseen. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto on myöntänyt rahoituksen vapaaehtoistyönkoulutukselle, jonka tarkoituksena on käynnistää vapaaehtoisvoimin matalan kynnyksen keskustelupaikka naisille, jotka haluavat keskustella omasta väkivaltaisuudestaan. Vapaaehtoistoiminta on pilotti, joka jatkuu keväälle 2013. Sen jälkeen vapaaehtoistoimintaa pyritään kehittämään ja vakiinnuttamaan osaksi Maria Akatemian toimintaa.

Jatkotutkimuksen tarpeen näkisin äitiyden näkökulman esiin tuomisessa Demeter-työhön osallistuvien naisten osalta. Nainen kohdistaa väkivaltaansa useimmin lähisuhteisiinsa, ja etenkin pienet lapset ovat kokevat väkivaltaa nimenomaan äidin puolelta. Äitiyden teeman pohtiminen Demeter-työn viitekehyksessä laajemmin toisi uutta tietoa edelleen vaiettuun asiasta sekä kasvattaisi tietoutta. Toinen jatkotutkimuksen kohta voisi olla vapaaehtoistoiminnan arviointi. Pilottimuotoinen toiminta tarvitsee mahdollisen jatkon kannalta tietoa siitä, mihin suuntaan työtä olisi hyvä viedä. Sekä äitiyden että vapaaehtoistyön teemojen näkökulmien tutkiminen olisi arvokas keino kehittää Demeter-toimintaa edelleen.

Opinnäytetyössäni nousi esiin se, kuinka osa Demeter-työhön osallistuneista naisista oli löytänyt palvelun pariin ammatillisen ohjauksen kautta, ja toisaalta kuinka moni oli kokenut tullessa sivuutetuksi väkivaltakysymystensä kanssa aiemmissä palveluissa. Yhtenä jatkotutkimuksen aiheena näkisin Demeter-toiminnan tunnettavuuden tutkimisen sosiaalialan palvelukentällä.

8 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda näkyväksi sitä, mikä on naisen väkivallalle omaa ja erityistä sekä sitä, kuinka väkivaltaisesti toimivaa naista voidaan tukea Demeter-työn kautta. Tarkoituksena ei ole antaa oikeutusta naisten tekemälle väkivallalle, eikä vähätellä naisten kokemaa lähisuhdeväkivaltaa tai verrata naisia ja miehiä väkivallan tekijöinä toisiinsa.

Hannele Törrönen (2009b, 28) toteaa Vaiettu naiseus –projektin loppuraportissa, että naisten ja miesten tekemää väkivaltaa halutaan yhteiskunnassa verrata toisiinsa prosenttien ja tilastojen valossa. Demeter-työssä pidetään tärkeänä sitä, että väkivallan kierteen katkaisemiseksi ja ehkäisemiseksi naissukupuoli pohtii omia lähtökohtiaan väkivaltaan nais erityisestä näkökulmasta ottamatta kantaa siihen, ketkä tekevät yhteiskunnassa eniten väkivaltaa. Perheentupa (2010) tuo esiin sukupuolierityisyyden näkökulmaa naisen väkivallan tematiikassa juuri Demeter-työn kontekstissa. Tämä opinnäytetyö kokoaa tietoa naisen väkivallan ehkäisytyöstä asiakkaiden näkökulmasta. Opinnäytetyön tulokset ovat verrattavissa Perheentuvan vuonna 2010 tekemiin numeerisiin arvioihin Demeter-työn vaikuttavuudesta. Katriina Rinkisen (2012) tekemä tutkimus tuo esiin Demeter-työn viitekehystä, mutta se keskittyy tarkastelemaan ainoastaan vertaisryhmää. Tämä opinnäytetyö avaa kaikkia Demeter-työn työmuotoja eikä perustu tutkijan omaan havainnointiin, joten esiin nostetut näkökulmat ja tulokset tuovat uutta koottua tietoa Demeter-työstä.

Aiemmin tehdyt naisen väkivaltaisuutta käsittelevät tutkimukset painottuvat siihen, että naistenkin todetaan olevan väkivaltaisia lähisuhteissaan. Sekä naissukupuolen että asiakasnäkökulman yhdistämistä vastaavanlaisessa kontekstissa ei ole aiemmin käsitelty opinnäytetöissä. Naiseuden nostaminen opinnäytetyön näkökulmaksi ei ollut Maria Akatemian toive, vaan omaan kiinnostukseeni perustuvaa. Maria Akatemian intressinä oli saada koonti Demeter-työn asiakaspalautteista työn kehittämistä varten. Demeter-työ on ainutlaatuinen tukimuoto naisille, jotka pohtivat omia väkivaltaisuutensa kysymyksiä. Muuallakin maailmassa on havahduttu naisen väkivaltaiseen käytökseen, mutta ei ole tiedossa, onko vastaavanlaista tukimuotoa kehitetty.

Demeter-prosessin läpikäyneiden naisten kokemusasiantuntijuus väkivaltaisuudesta ja sen kohtaamisesta on arvokasta tietoa, jota tässä opinnäytetyössä on haluttu sanoittaa ja välittää eteenpäin. On kuitenkin hyvä huomata, että tämä on arviointitutkimus, jossa tutkijan oma positio vaikuttaa tulosten tulkintaan. Ulkopuolisena arvioinnin tekijänä en jaa kokemusasiantuntijuutta Demeter-työhön osallistuneiden naisten kanssa, mutta hermeneutiikan periaatteiden mukaisesti olen tulkinnoissani pyrkinyt ymmärtämään syvemmin Demeter-työlle annettuja merkityksiä. Tulkinnat pohjautuvat pitkälti fenomenologian ajatukseen siitä, että Demeter-työhön osallistuneet naiset muodostavat yhteisön, jossa he jakavat samankaltaisen maailmankuvan sekä samansuuntaiset kokemukset, joita he sanoittavat yhteisillä ilmaisuilla. Olen siis tulkintoja tehdessäni olettanut, että Demeter-työn asiakaspalautteisiin vastanneet naiset jakavat yhteisen käsityksen siitä, mihin Demeter-työ pohjautuu ja mitä sillä tavoitellaan. Tavoitteena tässä opinnäytetyössä on ollut realistisen evaluaation mukaisesti tuoda esiin sitä, miten Demeter-työssä tapahtuva toiminta aiheuttaa muutosta asiakkaissa nimenomaan asiakkaiden määritelmien mukaan.

Naisten väkivallan tematiikkaan ja Demeter-työhön syventyminen ovat antaneet minulle paljon uusia näkökulmia ja tietoa väkivallasta ja sen parissa tehtävästä työstä Suomessa. Koen opinnäytetyöni aiheen haastaneen minut pohtimaan yhteiskunnassamme vaiettua ja vähän tutkittua aihetta. Kokemukseni on, että naisen väkivaltaisuuden kohtaaminen ammatillisesti on haastavaa väkivallan eri ilmenemismuotojen ja väkivallan kohtaamiseen tarvittavan sensitiivisyyden vuoksi. Opinnäytetyöprosessini aikana olen päässyt tarkastelemaan omia asenteitani, ajatusmaailmaani sekä lähtökohtiani tehdä ammattilaisena töitä väkivaltaa käyttävien asiakkaiden kanssa. Tiedostan, että Maria Akatemian tarjoama palvelu on yksi näkökulma, josta väkivallan ehkäisytyötä voi lähestyä, enkä pidä sitä ainoana mahdollisena viitekehyyksenä tuen tarjoamisessa. Ymmärrykseni naisten väkivallan erityisyydestä on kuitenkin syventynyt Demeter-työn teorian ja asiakaspalautteiden analysoinnin kautta, ja koenkin tämän olevan merkittävä kasvun paikka omalle ammatillisuudelleni.

Opinnäytetyöprosessini päätteeksi valmis opinnäytetyö tallennetaan Theseus - julkaisuarkistoon sähköisenä versiona, josta se on luettavissa. Lisäksi työstä toimitetaan painettu versio Diakonia-ammattikorkeakoulun kirjastoon sekä Maria Akatemiaan.

Opinnäytetyön myöhempi hyödyntäminen Maria Akatemian tarkoituksiin on mahdollista, mutta työtä ei ole tarkoitus esitellä virallisesti työelämätahoille.

Tässä opinnäytetyössä esiin nostetut tulokset osoittavat, että asiakkaat kokevat saavansa tukea ja apua omaan väkivaltaisuuteensa Demeter-työstä. Naisten yleinen kokemus siitä, ettei väkivallasta ole saanut puhua muissa palveluissa kertoo Demeter-toiminnan merkittävyydestä palvelukentän tarjonnan näkökulmasta. Osa Demeter-työhön osallistuneista naisista oli löytänyt palveluun muiden ammattilaistahojen kautta, mikä on merkki siitä, että naisten väkivaltaisuuteen osataan tarttua jo muissakin palveluissa. Naisille suunnatun ehkäisevän väkivaltatyön jatkuvuus merkitsee jatkuvaa työn tutkimista ja kehittämistä. Vaikean aiheen ammatillinen puheeksi ottaminen on helpompaa, kun faktoihin perustuva tieto lisääntyy ja väkivaltakeskusteluun tuodaan uusia ja tärkeitä näkökulmia. Demeter-toiminnassa tehtävä sosiaalinen interventio on esimerkki naisen väkivallan esiin nostamisesta ja ammattitaidosta, jota naisen oman väkivallan kohtaaminen vaatii. Naisen väkivaltaisuuteen ja siihen liittyviin erityispiirteisiin herääminen ja tarttuminen ehkäisevät väkivaltaa ja lisäävät hyvinvointia yhteiskunnan, yhteisöjen ja yksilön tasolla.

LÄHTEET

- Anttila, Pirkko 2005. *Ilmaisu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta*. Hamina: Akatiimi.
- Anttila, Pirkko 2007. *Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö*. Hamina: Akatiimi.
- Edalati, Ali; Redzuan, Ma'rof; Mansor, Mariani & Talib, Mansor Abu 2010. Review of Research on Female Physical and Psychological Aggression. *Asian Social Science* Vol 6, No.4: April 2010. 81–87. Verkkojulkaisu. Viitattu 28.11.2012.
http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&ved=0CC0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fccsenet.org%2Fjournal%2Findex.php%2Fass%2Farticle%2Fdownload%2F5674%2F4591&ei=XWa2UJ_mDvHU4QT9_IGIDg&usg=AFQjCNHvVfh2tDU1x1oZeL6oJYsBOOhMeQ
- Engerdahl, Jenny 2011. *Kvinnors våld mot män i en nära relation. En studie baserad på kvalitativa intervjuer med yrkesverksamma personer om män som offer*. Stockholms Universitet. Kriminologiska institutionen. Verkkojulkaisu. Viitattu 28.11.2012.
http://www.criminology.su.se/polopoly_fs/1.74220.1328106921!/menu/standard/file/2011c_Jenny_Engerdahl.pdf
- Flinck, Aune & Paavilainen, Eija 2010. Naisten kokemuksia omasta väkivaltaisuudestaan parisuhteessa. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* nro 47, 187–200.
- Gordon, Tuula 2001. Hiljaiset tytöt ja suulaat ”muijat”: naisen ääntä oppimassa. Teoksessä Minna Nikunen, Tuula Gordon, Sanna Kivimäki & Riitta Pirinen (toim.) *Nainen / naiseus / naisellisuus*. Tampere: Tampere University Press, 93–116.
- Haavio-Mannila, Elina; Majamaa, Karoliina; Tanskanen, Antti; Hämäläinen, Hans; Karisto, Antti; Rotkirch, Anna & Roos JP 2009. Sukupolvien ketju. Suuret ikäluokat ja sukupolvien välinen vuorovaikutus Suomessa. *Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia* 107. Kelan tutkimusosasto. Helsinki. Verkkojulkaisu. Viitattu 20.12.2012.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/14965/Tutkimuksia107.pdf?sequence=3>

Heiskanen, Markku & Ruuskanen, Elina 2010. Tuhansien iskujen maa. Miesten kokema väkivalta Suomessa. HEUNIn tutkimusraportteja 66, Helsinki. Verkkojulkaisu. Viitattu 01.11.2012.

<http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIdapty-pe=BlobServer&SSURIdcontainer=Default&SSURIdsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Full%20report%2066.pdf&SSURIdsscon-text=Satellite%20Server&blobwhere=1319552431923&blobheadervalue1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>

Hänninen, Vilma 1999. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kanerva, Eva 2011. Onko elämällä väliä? Puhutaan elämän tarkoituksista. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kapanen, Katja 2005. Naiskuvat miesten puheessa. Teoksessa Juha M. Holma & Jarl Wahlström (toim.) Iskuryhmä. Miesten puhetta Vaihtoehto väkivallalle – ryhmissä. Helsinki: Helsinki University Press, 72–89.

Koppa i.a. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto. Aineiston analyysimenetelmät. Hermeneuttinen analyysi. Internet-sivut. Viitattu 01.9.2012.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmät/hermeneuttinen-analyysi>

Korteniemi, Pertti 2005. Realismi ja realismin sovellus. Teoksessa Ilse Julkunen, Tuija Lindqvist ja Sakari Kainulainen (toim.) Realistisen arvioinnin ensimmäiset askeleet. Stakes FinSoc Työpapereita. 3/2005. Helsinki, 17–33.
http://groups.stakes.fi/NR/rdonlyres/98A57D60-6F54-425F-B980-DBCCA2EA8406/0/ty%C3%B6papereita3_05.pdf

KvantiMOTV 2003a. Menetelmien tyyppejä ja soveltuvan menetelmän valinta. Kvalitatiivisten menetelmien tietovaranto. Internet-sivut. Viitattu 06.10.2012.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/menetelma/menetelmatyypit.html>

KvantiMOTV 2003b. Keskiluvut. Kvalitatiivisten menetelmien tietovaranto. Internet-sivut. Viitattu 06.10.2012.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/keskiluvut/keskiluvut.html>

- KvantiMOTV 2004. Graafinen esitys. Kvalitatiivisten menetelmien tietovaranto. Internet-sivut. Viitattu 06.10.2012.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kuviot/kuviot.html>
- KvantiMOTV 2007. Mittaaminen: Muuttujien ominaisuudet. Kvalitatiivisten menetelmien tietovaranto. Internet-sivut. Viitattu 02.9.2012.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/mittaaminen/ominaisuudet.html#asteikot>
- Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa 1999. Sisällön analyysi. *Hoitotiede* Vol. 11, no 1/-99.
- Laitinen, Merja 2009. Ajan tabut. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) *Tabujen kahleet*. Tampere: Vastapaino, 5–16.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.
- Lattu, Emmi 2008. Naisten tekemä väkivalta. Teoksessa Sari Näre ja Suvi Ronkainen (toim.) *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka*. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 168–194.
- Lempiäinen, Kirsti 2001. Naisellinen feministi: naisfeministisubjekti. Teoksessa Minna Nikunen, Tuula Gordon, Sanna Kivimäki ja Riitta Pirinen (toim.) *Nainen / naiseus / naisellisuus*. Tampere: Tampere University Press, 21–42.
- Lindqvist, Tuija 2005. Johdatus tapauskohtaiseen realistiseen arviointiin. Teoksessa Ilse Julkunen, Tuija Lindqvist ja Sakari Kainulainen (toim.) *Realistisen arvioinnin ensimmäiset askeleet*. Stakes FinSoc Työpapereita. 3/2005. Helsinki, 13–16. http://groups.stakes.fi/NR/rdonlyres/98A57D60-6F54-425F-B980-DBCCA2EA8406/0/ty%C3%B6papereita3_05.pdf
- Lindroos, Heidi 2009. Psykoanalyttisesti suuntautunut pienryhmätyöskentely. Teoksessa Heidi Lindroos ja Ulrika Segercrantz (toim.) *Yksilöksi ryhmässä. Ryhmäanalyysi suomalaisessa terapiatyössä*. Helsinki: Palmenia, 23–40.
- Lindroos, Maria 2010. Nainen ja väkivalta. Teoksessa Timo Purjo ja Eevastiina Gjerstad (toim.) *Sukupuoli ja väkivalta*. Helsinki: Non Fighting Generation, 180–197.
- Lindroos, Maria 2012. Demeter-työn koordinaattori. Tiedonanto 30.11.2012.
- Mattila, Heleena 2008. Voimaantumisen ydin. Sosiaali- ja terveysalalla toimivien ihmisten mahdollisuuksia voimaantua työssään. Väitöskirja. Kuopion yliopisto. Internet-julkaisu. Viitattu 31.10.2012.
<http://www.uku.fi/vaitokset/2008/isbn978-951-27-0810-9.pdf>

- Nyqvist, Leo 2001. Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä. Turun yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitos. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Nyqvist, Leo 2004. Sukupuoli parisuhdeväkivallan ammatillisessa kohtaamisessa. Teoksessa Marjo Kurronen, Riitta Granfelt, Leo Nyqvist ja Päivi Petrelius (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen 3. vuosikirja 2004. Jyväskylä: PS-kustannus, 101–130.
- Näre, Sari 2004. Kokonainen nainen. Helsinki: Kirjapaja.
- Palokari, Sirpa 2009. Väkiältä ei ole elämäntyyliä. Traumanäkökulma väkivaltaan. Teoksessa Hannele Törrönen (toim.) Vaiettu naiseus. Ajatuksia naisen väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja hoitamisesta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 10. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 63–74.
- Pawson, Ray & Tilley, Nick 1997. Realistic evaluation. London, Thousand Oakes and New Delhi: Sage.
- Pennington, Donald, C., 2002. Pienryhmän sosiaalipsykologia. Suomentanut Marja Ahokas. Helsinki: Gaudeamus.
- Perheentupa, Britt-Marie 2010. Tietoisuuden tie alkurakkauteen: väkiältä on ehkäistävissä. Maria Akatemia ry, julkaisu nro 1. Helsinki: Maria Akatemia.
- Pietarinen, Juhani 1999. Tutkijan ammattietiikan perusta. Teoksessa Salla Lötjönen (toim.) Tutkijan ammattietiikka. Opetusministeriö.
- Piispa, Minna 2006. Parisuhdeväkivalta. Teoksessa Minna Piispa, Markku Heiskanen, Juha Kääriäinen ja Reino Sirén (toim.) Naisiin kohdistunut väkiältä 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225. Euroopan Kriminaalipolitiikan Instituutti (HEUNI) Publication Series No. 51. Helsinki, 41–82. Verkkojulkaisu. Viitattu 10.12.2012.
<http://www.optula.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldataa&SSURIpptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=pxxw0c.pdf&SSURIsscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1273671912173&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>

- Pirinen, Riitta 2001. Naiseus nyrkkeilyhanskassa. Teoksessa Minna Nikunen, Tuula Gordon, Sanna Kivimäki ja Riitta Pirinen (toim.) *Nainen / naiseus / naisellisuus*. Tampere: Tampere University Press, 142–156.
- Purjo, Timo 2012. Esipuhe. Teoksessa Timo Purjo ja Eevastiina Gjerstad (toim.) *Sukupuoli ja väkivalta osa 2*. Helsinki: Non Fighting Generation, 7–14.
- Rikoksantorjuntaneuvosto 2011. *Lähisuhdeväkivalta*. Internet-sivut. Viitattu 10.12.2012. <http://www.vakivalta.rikoksantorjunta.fi/49022.htm>
- Rikoslaki 13.5.2011/441.
- Rinkinen, Katriina 2012. Etnografinen tutkimusmatka ryhmän muutokseen. Kasvun kertomuksia väkivaltaa käyttävien naisten ohjatussa vertaisryhmässä. *Sosiaalityön Pro gradu –tutkielma*. Helsingin yliopisto.
- Ronkainen, Suvi & Näre Sari 2008. Intiimin haavoittava valta. Teoksessa Sari Näre ja Suvi Ronkainen (toim.) *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa*. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 7–42.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. *Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja*. Viitattu 25.8.2012. http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006. *Validiteetti. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. Verkkojulkaisu. Viitattu 19.11.2012. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_1.html
- Salakka, Irmeli 2008. Poikkihallinnollinen perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelma. Vantaan kaupunki. Sosiaali- ja terveystoimi.
- Salmela, Tuula 1997. Asiakaspalautteen haaste. *Menetelmiä ja esimerkkejä*. Stakes Oppaita no 32. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Salmi, Venla; Lehti, Martti; Sirén, Reino; Kivivuori Janne & Aaltonen, Mikko 2009. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Verkkokatsauksia 12/2009. *Perheväkivalta Suomessa*. Viitattu 08.11.2012. <http://www.optula.om.fi/1247667026356>
- Segercrantz, Ulrika 2009. Prologi: Ryhmäanalyysin haasteet. Teoksessa Heidi Lindroos ja Ulrika Segercrantz (toim.) *Yksilöksi ryhmässä. Ryhmäanalyysi suomalaisessa terapiatyössä*. Helsinki: Palmenia, 11–22.

- Tasa-arvotiedon keskus i.a. Sukupuolistunut väkivalta käsitteenä. Tasa-arvotiedon keskus Minna, Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Tampereen yliopisto. Internet-sivut. Viitattu 02.9.2012.
http://www.minna.fi/web/guest/sukupuolistunut_vakivalta
- Törrönen, Hannele 2009a. Naisen väkivallasta puhuminen on naisasiaa. Teoksessa Hannele Törrönen (toim.) *Vaiettu naiseus. Ajatuksia naisen väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja hoitamisesta*. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 10. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 17–26.
- Törrönen, Hannele 2009b. Prosenttien sota. Teoksessa Hannele Törrönen (toim.) *Vaiettu naiseus. Ajatuksia naisen väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja hoitamisesta*. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 10. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 27–40.
- Uittomäki, Kari 2003. Sukupolvien välinen yhteys on tärkeää säilyttää. Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry. Vanhustenhuollon Uudet Tuulet 7/2003. Verkkojulkaisu. Viitattu 21.1.2013.
www.valli.fi/tapahtumat_tuula_tamminen.htm
- Videnoja, Kalle 2012. Väkivalta, sukupuoli ja ihmisyyden tunnustaminen. Teoksessa Timo Purjo ja Eevastiina Gjerstad (toim.) *Sukupuoli ja väkivalta osa 2*. Helsinki: Non Fighting Generation, 71–79.
- Virtuaali ammattikorkeakoulu 2007. Tutkimuksen reliabiliteetti. Viitattu 19.11.2012.
<http://www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464185783/1194413792643/1194415307356.html>

Demeter-työn palautelomake

Hyvä Demeter-työn asiakas,

Maria Akatemian Demeter-työn tarkoituksena on tuoda esiin ja ylläpitää keskustelua naisen sisäisestä pahoinvoinnista ja väkivallasta yhteiskunnallisella tasolla. Naisen väkivallan kysymykset tulevat näkyviin ja sen kanssa kamppailevia naisia voidaan paremmin auttaa, kun ymmärrys asiasta lisääntyy. Vastaamalla oheisiin kysymyksiin annat tärkeää palautetta ja tietoa omasta prosessistasi Demeter-työn asiakkaana. Juuri Sinun oma kokemuksesi on tärkeä! Antamalla ajatuksesi ja kokemuksesi autat meitä vaikuttamaan yhteiskunnallisesti ja kehittämään työtämme, mikä auttaa edelleen naisia eteenpäin väkivaltaisen käyttäytymisen lopettamisessa.

Vastaukset käsitellään **nimettöminä** ja kaikki antamasi tiedot ovat ehdottoman **luottamuksellisia**, ja niitä koostetaan siten, ettei yksittäistä henkilöä voi tunnistaa. Lomakkeella kerättyjä tietoja käytetään Maria Akatemian Demeter-toiminnan tutkimiseen ja kehittämiseen.

Taustatietolomake

Ikäsi?

_____ vuotta

Nykyinen siviilisäätysi?

- 1 Naimisissa
 - 2 Avoliitossa
 - 3 Naimaton
 - 4 Asumuserossa tai eronnut
 - 5 Leski
- Muu mikä?
-

Onko Sinulla lapsia?

(Mukaan lukien adoptiolapset, sijaisvanhemmuus ja muut ”ei biologiset” lapset)

Mikä on koulutuksesi?

(Merkitse ylin suorittamasi tutkinto)

- 1 Peruskoulu (tai kansakoulu)
 - 2 Keskikoulu
 - 3 Ammattikoulu tai vastaava
 - 4 Ylioppilas
 - 5 Opistotutkinto
 - 6 Ammattikorkeakoulututkinto
 - 7 Akateeminen tutkinto
- Muu mikä?
-

Mikä on ammattisi tai minkälaista työtä teet suurimman osan ajastasi?

Demeter-työn palautelomake

Avoin Linja – puhelinpäivystys

1. Mikä sai sinut soittamaan Avoimeen Linjaan?

2. Mitä tunteita, mielikuvia tai pelkoja sinulla oli ennen yhteydenottoasi?

3. Kuinka paljon soittaminen helpotti tilannettasi?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Mikä auttoi eniten ja miksi?

Yksilökeskustelut

4. Kuinka paljon sait tukea ja apua yksilökeskustelusta työntekijän kanssa?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Mikä sinua auttoi keskustelussa?

Demeter-työn ohjattu vertaisryhmä

5. Minä vuonna kävit ryhmän?

6. Oliko ryhmän pituus sopiva (15krt)?

ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin sopiva

Miksi oli / miksi ei ollut ?

7. Kuinka paljon sait apua ohjatusta vertaisryhmästä?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Mikä auttoi eniten?

8. Oliko ryhmäprosessi vaikea tai haasteellinen?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Mikä oli vaikeinta?

9. Kuinka paljon sinussa tapahtui muutoksia ryhmäprosessin aikana?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Mitä muutoksia tapahtui?

10. Kuinka paljon ryhmänohjaaja vaikutti omaan prosessiisi?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Miten vaikutti?

11. Kuinka paljon merkitystä oli sillä, että ryhmänohjaaja oli nainen?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Mitä merkistystä oli?

12. Kuinka naisryhmän tuki auttoi ja vaikutti omaan prosessiisi?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Miten ja miksi auttoi /vaikutti?

13. Muuttuiko käsitys itsestäsi naisena ryhmäprosessin aikana?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Miten muuttui ja miksi?

14. Muuttuiko käsitys itsestä äitinä ryhmäprosessin aikana?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Miten muuttui ja miksi?

15. Vaikuttiko ryhmäprosessi oman vihan tunteen ja muiden tunteiden tiedostamiseen ja kohtaamiseen?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Mihin ja miten vaikutti?

Jatko Demeter-työn asiakkuuden jälkeen

16. Onko itsetuntemus työskentelysi jatkunut ryhmän jälkeen?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Miten?

17. Oletko varmistanut ja pitänyt huolta tuen saannista arjessasi (esim keskusteluapua, lastenhoitoapua jne)?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Mitä tukea ja miten?

Omat kokemukset lapsuudessa

18. Minkälainen suhde sinulla on ollut

a) omaan äitiin?

b) omaa isään?

19. Oletko ollut fyysisen väkivallan kohteena lapsuudessa?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Minkälaisen väkivallan ja kuka oli tekijä?

20. Oletko ollut henkisen väkivallan kohteena lapsuudessasi?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Minkälaisen väkivallan ja kuka oli tekijä?

21. Oletko joutunut todistamaan väkivaltaa lapsuudessasi?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Minkälaista väkivaltaa ja kenen välillä?

22. Oletko kohdannut väkivaltaa muulloin?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Minkälaista väkivaltaa ja kenen taholta?

Oma väkivaltaisuus

23. Keneen väkivaltaisuus on kohdistunut? (rasti sopivaan kohtaan)

a) Lapseen / lapsiin _____

b) Puolisoon _____

c) Johonkin muuhun henkilöön . Keneen? _____

24. Millaisissa olosuhteissa väkivaltainen käyttäytyminen ilmentyi ja mikä sen

laukaisi? _____

25. Liittyikö väkivaltilanteeseen päihteiden käyttöä? Miten?

26. Kuvaa tuntemuksiasi oman väkivaltaisen käyttäytymisen aikana ja jälkeen?

27. Eroaako kaltoinkohtelusi suhteessa tyttöön tai poikaan?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Miten eroaa ?

28. Onko kaltoinkohtelu kohdistunut eri ikäisiin lapsiisi erilailla?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Miten erilailla ja miksi?

29. Mikä on auttanut Sinua pääsemään irti väkivaltaisesta käyttäytymisestä ja ottamaan vastuun siitä?

30. Oletko pystynyt ylläpitämään väkivallattomuutta?

ei yhtään 1 2 3 4 5 paljon

Mikä on mahdollistanut tämän?

Tuleeko mieleesi jotain muuta, josta olisi apua naisten väkivallan kohtaamisessa?

Kiitos vastauksistasi!

